

Anul XIV
Nr. 4 (456)
Sâmbătă
23 ianuarie
1971
8 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți vă!

La Milcov

Am fost. Și nu făcea. Nu făcea ca acest râu — mai mult pîru — nevoiaș, căznit care nici măcar o albie ca lumea nu și-a croit și care mai și seacă în verile secetoase — să curgă veacuri la rînd între simțire, cutet și vorbă deopotrivă.

„Foarte cu mirare“, stai, îl privești (poți uneori să-l și sari din piatră în piatră — cu piciorul) și gîndești, și-ți vine să spui că mult le-a mai plăcut să se copilărească și să se hîrjonească și bunilor, străbunilor noștri. Asta dacă n-ar fi curs atîta sînge, nu s-ar fi uneltit atît de viclean pe lingă Înalta Poartă înlesnind secerii Semilunei să sece, să adune și să care.

Anevoie și aproape de necrezut pare faptul că fruntea luminată a Brăncoveanului n-a întîlnit gîndirea contemporană cuprinzătoare și înaltă a lui Dimitrie Cantemir, alegînd mai lesne și mai iute gilceava. Ori că lucrarea bună de cititor ai culturii românești săvîrșită de Matei și Vasile (Basarab și Lupu) a fost umbrită și stricată de incrușcări învrăbite de oști, sinețuri și săbii, și că de atîtea ori, atîtea mîini domnești au pregetat să se întîndă prietenos peste apa puțină a Milcovului.

Ceea ce e și mai greu de crezut, imaginat și fixat sint santinele-grîniceri de o parte și alta a rîului-pîrului. Și tot așa de greu — de data asta de neimaginat ar fi lipsa ideilor care, sigur, treceau apa în pas și șoaptă de noapte, chemate de-o fire și simțire — aceeași — îngăduite de sentinle-grînicer moldavă și valahă, și sprijinite — pentru noi — pe atmosfera scrierilor lui Nicu Gane.

Nu se știe cum s-a făcut că nici unul din cei care alcătuiau „partida națională“ din Moldova sau din Muntenia, „firi cu deosebire romantice, nu s-a gîndit atunci să umple cîteva vase cu apă de Milcov din lunile, zilele sau săptămînilor care au premers ori s-au suprapus tumultului luptelor pentru actul Unirii.

Un vas cu apa Milcovului de dinainte de 24 ianuarie 1859 ar fi fost așezat astăzi în orice muzeu de istorie.

Dar, desigur, acei bărbați ne-maipomeniți erau ei înșiși recipiente prea pline de bucuria izbînzii și împlinirii faptei și făpturii naționale ca să mai aibă vreme de altceva.

Nicolae VELEA

ÎN ACEST NUMĂR:

Spre un nou clasicism?
de Nicolae BALOTĂ

Poeme de George Alboiu
și Constanța BUZCA

Lautreamont — în traducerea
lui TAȘCU GHEORGHIU

Sentimentul trecutului
de Al. PALCĂLEA

Portret de SABINA BALASA

ZAHARIA STANCU — premiul „Herder“

S-a spus că „Desculțul“ lui Zaharia Stancu, cel ivit prin minune amară din lunga și săraca vale a Călmățuiului, în umbra din mit și istorie a pădurii nebune, umblă prin lume „cu sandale de aur“.

Cu sandale de aur umblă, într-adevăr, de cîteva decenii creația romancierului și poetului aflat în fruntea breslei noastre. Pentru literatura noastră nouă, cu două decenii în urmă, neuitatul „Desculțul“ a fost un adevărat ambasador itinerant, prin țări și continente.

Azi, succesele peste hotare ale scrisului românesc s-au înmulțit. Reamintim recenta premiere siciliană a lui Eugen Jebeleanu.

Premiul Herder, acordat de Universitatea din Viena unor mari personalități de știință și artă, înscrie numele lui Zaharia Stancu printre cele ale unor somități europene, așezîndu-l, totodată, într-o reprezentativă „serie“ românească din care nu lipsesc: Arghezi, Philippide.

Premiul Herder are și o semnificație internațională, aceea de a încununa eforturile de promovare a relațiilor culturale între popoarele europene. Cărțile generoase, de o aleasă tinută artistică, ale actualului laureat au servit și servesc din plin cunoașterii spiritualității noastre în Europa și în lume. Scrisul ro-

Fotografia: ION MICLEA

mănesc este, cu acest prilej, omagiat în persoana lui Zaharia Stancu.

Cu cele mai calde urări de sănătate, fericire, creație, îi mulțumim distincției scriitor pentru bucuria pe care ne-a produs-o.

L

Elevii și literatura

România literară de săptămîna trecută publică o foarte interesantă anchetă printre elevii (autor: prof. Ion Hainescu) cu privire la literatura „dificilă“ și la utilitatea manualelor. Maturitatea în gîndire a tinerilor participanți este remarcabilă. Ei aduc în discuție un spirit deschis, curajos, cu care n-aș putea spune că am fost deprinși pînă acum, și care este mai mult decît promițător. Face mea culpa pentru ironiile presărate prin articole la adresa mentalității școlare, didactice. Iată elevii care gîndesc original și nu se sfîșie să afirme că nu deschid manualul „aproape tot anul“ (Suzana Cofescu), care urmărește studiile critice cele mai serioase, preferînd platitudinilor din manual analiza călînesciană a romanțelor lui Eminescu (Dan Stoica). Fenomenul este îmbucurător și trebuie salutat. O transformare a școlii noastre are toate șansele de reușită, cînd nu se produce numai de sus în jos, cînd răspunde și unei inițiative a principalilor interesați: elevii. Dacă autorii de programe și de manuale au ignorat pînă azi părerea criticilor și a profesorilor, ei n-o vor mai putea ignora multă vreme pe a elevilor înșiși. Elevii pretind un învățămînt și manuale pe măsura lor, capabile să le reflecte preocupările, aspirațiile, nivelul intelectual.

O idee de maturitatea celor care au încredințat R.I. părerile lor ne-o putem face și din chipul în care ei înțeleg dificultatea literaturii. Multor elevi le este străină mentalitatea (răspîndită în anume categorii de cititori, între care se mai numără, fără onoare, și studenții) după care literatura ar trebui să rămîină un simplu mijloc de relaxare, pe zăstul cititorului comod, lenes, care disprețuiește, să zicem, poezia „modernă“ fiindcă n-o „înțelege“. Iată ce scrie de pildă Irina Gorun: „Dacă am lucra cu noțiuni ideale, aceea de scriitor dificil ar fi un nonsens. Un cititor deschis, receptiv prin lectură pe un scriitor onest, nu poate să-l considere dificil. Ajunși la vîrsta adolescenței, la maturitatea simțirii și a gîndirii, dificultăți de fond

nu pot exista — nici o situație, nici un sentiment, nici un tip uman nu ne pot fi străine. Rămîn dificultățile de limbaj. Într-aci în joc experiența de lector, răbdarea, capacitatea noastră de sacrificiu...“. Motivare pe cit de exactă în esența ei pe atît de frumoasă! A lega lectura de capacitatea de sacrificiu nu arată oare o înaltă idee despre literatură?

Marii scriitori sînt dificili — e de părere Adriana Smochină — „pentru că răsfoarnă noțiunile tradiționale de teorie literară, producînd panică printre autorii de manuale, pentru că ne invită la meditație, ne obligă să-i înțelegem, acceptîndu-le convențiile estetice“. Din această perspectivă, niciun efort nu e zadarnic și autorii de manuale și de ediții școlare nu mai pot invoca scuza că se adresează unor cititori neformați. „Sistemul de a da mură-n gură elevului — adaugă aceeași elevă — favorizează lenia intelectuală, apariția ideilor preconcepute, lipsa de personalitate“. A antologa în manual „doar poeziile comode, traducîndu-le într-un limbaj plat și exhaustiv“ este, așa-dar, o eroare. Manualul trebuie să conțină „puncte de reper, schițe de literatură analitic, sugestii, teme de reflecție“. S-ar fi putut o mai exactă definiție?

Cel puțin două concluzii se desprind de aici: că elevii, cei dintîi, sînt convinși de anacronismul unor manuale care confundă claritatea accesibilă cu platitudinea și analiza critică cu repetarea unor locuri comune; și că un bun manual nu urmărește să fixeze în mintea elevului o imagine unică, schematică, a cutărui scriitor, ci să-i stimuleze judecata și fantezia, spiritul de inițiativă creatoare. În fața unor asemenea exemple de pătrundere și de maturitate a elevilor noștri, putem spera că niciun pericol grav nu pîndește literatura și că lectura va rămîne una din căile fundamentale de a nutri ale spiritului.

Nicolae MANOLESCU

ÎN PAGINA A 3-A:

Cărți fundamentale — „Învățăturile

lui Neagoe Basarab“ în contextul Renașterii

— de Edgar Popu

Nodul lui Gordius de Ilie Constantin

Agresivitatea la volan

In fiecare săptămîna
marin preda
răspunde la o întrebare

— De la miliție, îmi răspunde.

— Să văd legitimația! zic, pîrîndu-mi-se bizar să fiu controlat de un milițian de la circulație în civil. Mi se întimpla pentru întîia oară.

Îmi viră sub ochi un carton. Da. Era ceva care dovedea că individul avea legătură cu miliția, dar n-am înțeles de ce natură.

— Dar ce e? zic.

— Actele, cere el imperios.

Formula milițienilor de la circulație: Întîi actele și pe urmă stîm de vorbă. Cu actele în mîină se stă de vorbă într-un fel, fără ele puțin altfel, deși interesul cetățeanului e să dea el însuși actele dacă a săvîrșit vreo greșală și să plătească pe loc amendă, decît să se mai trambaleze pe la circa 4, care e greu de gîsit, chiar dacă ai mai fost o dată pe acolo. Am avut o clipă de ezitare, să nu-i dau actele, dar tocmai acest detaliu m-a determinat să le dau totuși: îmi ia numărul și pierd pe urmă o groază de timp să mă duc la circa 4.

— Mă urmați pînă la primul stop, zice individul plin de sine și trufaș se îndepărtează cu actele mele în mîină silindu-mă să-l urmez. Trebuia, altfel, cum am spus, să umblu eu pe urmă pe la miliție să-mi caut actele, dacă nu lămuriam atunci incidentul.

Ne oprim la milițianul care reglează circulația în apropierea cinematografului Patria, ne dăm jos și ne ducem la el.

— 0456720 (numărul acesta e fictiv, n-am putut să-l memorez pe cel adevărat) zice individul și scoase același carton și-l viră sub nasul milițianului. Am un caz. L-am prins la piața Romană angajat pe culoarul unu și în loc s-o ia la dreapta să facă sens giratoriu a mers drept înainte.

Ascultam stupefiat. Știam bine că pe acel culoar, ca și la alte intersecții, săgeata albă poate indica și drept înainte și viraj la dreapta sau la stînga. Aveam însă o indoială: n-o fi văzut bine! Poate că acolo săgeata drept înainte o fi fost desfiintată. Pe această indoială individul predă actele mele milițianului, se întoarce și arătîndu-mi un spate

insolent și un balans fișos și trivial al fundului, o ia spre mașină, se urcă și demarează în trombă mare.

Rămîn cu milițianul, care schimba imperturbabil, culorile semaforului.

— Bine, zic, dar eu știam că la Piața Eminescu indicatorul arată două săgeți înainte și la dreapta.

— Îl văd că tace. Schimbă iar, neperturbat, culorile. — Dumneavoastră, îmi spune el cam tare așa cum faci cînd trebuie să dăscălești părintește pe cineva, trebuia s-o luați pe direcția pe care v-ați angajat.

— Serios? Și dacă săgeata albă e dublă și îți arată două direcții, după cum ai poftă?

— Îl văd că iar tace. Pune mîna pe telefon.

— Vasile, zice, la Piața Eminescu...

Și spune același Vasile despre ce e vorba. Îl văd că închide telefonul. Nu prea era entuziasmat. Acel Vasile îl contrazise, aveam dreptate eu, conductorul auto. Îl văd că schimbă iar culorile, imperturbabil, iar eu aveam treabă și simteam cum ceva nou, o agresivitate împinsă pînă la limite începea să-mi turbure mintea. Dar nu împotriva lui, ci a celorlalți, civilii, care dispăreau.

— Poftiți actele, zise milițianul binevoitor.

— Bine, zic, dar cine era ăla? Spuneți-mi cine e!

— De ce!

— Lucrează pentru noi...

— Benevol?

— Poftiți actele, zise milițianul binevoitor.

— Bine, zic, dar cine era ăla? Spuneți-mi cine e!

— De ce!

— Lucrează pentru noi...

— Benevol?

— Poftiți actele, zise milițianul binevoitor.

— Bine, zic, și n-am dreptul să știu cine, în numele miliției, mă oprește ca un imbecil, pe drum, imi ia actele, se fiție ca un cretin tîrîndu-mă după el, dispunînd nepedepsit de timpul meu? De ce nu l-oi oprit aici pînă se lămurea cu ce cunoaște legile circulației, dar îi sfîrșie sufletul să dea și el ordine altora, să le turbure viața, să-și satisfacă apetitul de putere, apetit care i s-a cum tăiat de vreo cinci ani încoace dar zace în el una din acele bestii care ar fi gata oricînd să minjească umanitatea cu bălele ei otrăvite și puturoase. Dacă aveam un pistol îl trăgeam șose gloanțe în fundul lui abject și niciodată n-aș fi dormit apoi mai bine ca în noaptea care ar fi urmat.

— Ce e cu dumneavoastră, zise milițianul atît de nedumerit, că uită să mă schimbe culorile, și mașinile se îngîmădiseră de-o parte și de alta a bulevardului.

M-am trezit ca dintr-o beție. Am luat-o spre mașina mea, m-am urcat și am pornit și eu în trombă. A trebuit să merg însă pe urmă încet, stînd cumințe în spatele tolebeizurilor. Simțeam, știam că devenisem pericolos de agresiv și că era un sentiment stabil care nu vroia să mă părăsească și mi-era frică să nu pătesc ceva.

Marin PREDA

Vin pasajele

cronica
pietonului

Gata deci, s-a isprăvit: pietonul bucureștean va avea teritoriul care vor fi ale lui și numai ale lui, cu drept sacru de inviolabilitate și de fapt de imposibilitate a amestecului străin propulsat pe roți.

Pentru că ce altceva sînt pasajele subterane „pietonale“ decît, — am putea spune chiar — instituții destinate exclusiv pietonului.

Lui, căruia trotuarele i-au fost smulse demult și nu doar de biciclete. Dar și de autoturisme care la depășiri își viră pe aici cite o roțiță; ba se citează cazuri scandaluoase dacă nu cutremurătoare cînd și camioane în toată firea rînesc (cu jumătăți sau sferturi din dimensiuni bineînțelese) la injustime asfaltului peripatetic.

Dar...locurile de trecere pentru pietoni? Pasul și mersul calm și înalt pe arii să se desfășoare nemenținut doar sînd însoțit și precedat de căruioare pentru

copii și chiar și atunci ochiul enervat de dinapola parbrizului suspectează transporturi denz-jopice de sticle goale ori butelii de gaze; sau — cine știe — poate chiar de copii răpiți.

Deci un pasajele...
Între Magheru și C.A. Rosetti, între tot generalul Magheru și Cosmonautii, între Calea Victoriei și Bd. Gh. Gheorghiu-Dej, Lipscani și Calea Victoriei, La Gara de Nord etc.

Dar mai ales prin aprilie sau mai, se va da în folosință pasajul din Piața Bălcescu. Pasaj care: „se situează printre cele mai ample construcții de acest gen de pe continent“ (ziarele-telvizionare).

Se înălțuiește un mic paradă pedestru și subteran: librărie-librărie; bufet-bar—bufet-bar; tutunerie—tutunerie, lustragerie—lustragerie s.a.m.d.
Bineînțelese pietonul nu are decît a conferi cu atît de primordiu sau semen de la volan pe

care aparatul de radio de bord, odată cu primedija poliării apelor, îl avertizează și asupra primediei sedimentarismului. Și toate cu suprapun cu avertismentul fluierat al milițianului de circulație, tinjînd măcar după un talon. Așa cum „omul vitezei și claxonului“ nu are decît „a conferi“ cu de neînviatului său semen degajat și voios de pe trotuare cărăuși, rarele și îndesatele, să pomenim doar, mașini 35 ori 76 i-au numărât și verificat de atîtea ori nasturii hainelor și paltonului. Și desigur se vor „întretine“ în acest mediu și spații reciproce compensatorii care este pasajul: la tutunerie, la chioscul cu răcoritoare sau poate, fraternizînd și zăbovînd cam primeidos pentru unul și curat pîrșile pentru celălalt, 'a, de pe acum ispititorul bufet-bar.

CANDID

cronica literară

Ion Băieșu TEATRU

Acest volum de Teatru (Editura „Cartea Românească”, 1970), în sfera activității autorului său, reeditează fenomenul resurecțional din anul 1965, concretizat în apariția cărții de nuvele *Sufereau împreună*. Vrem să spunem că Ion Băieșu vedește o aplecare specială în direcția delimitării cit mai riguroase a două zone distincte pe cuprinsul producției sale literare. O asemenea dublă predispoziție recomandă atenție critică cînd pe „umoristul” Ion Băieșu, ale cărui folioane dialogate fac deliciu cititorului și spectatorului mai puțin pretențios, cînd pe prozatorul și dramaturgul Ion Băieșu, angajat în elaborări de maximă gravitate estetică și problematică. Se pare că autorul însuși este edificat asupra ambivalenței temperamentului său artistic, ceea ce face ca diagrama evoluției activității sale să fie succesiv punctată de autoreplici concludente. Dacă volumul *Sufereau împreună* se constituia, așadar, într-o replică de anvergură dată unei amuzante culegeri de folioane epice precum cea intitulată *Oameni cu simțul umorului*, apărută în 1964, la rîndul lui, acest volum de Teatru se situează în raporturi evidente antitetice cu scenariul mult gustatului serial de la televiziune dominat de savurosul cuplu Tanța și Costel.

Și de data aceasta, fenomenul resurecțional despre care vorbeam vizează în egală măsură optica artistică și substanța propriu zisă a elaborației dramaturgice. Decizia cu care, acum, se transcende, sub ambele raporturi, „realismul cotidian” al transcripției gazetărești este izbitoră. Ambitia scriitorului este de a sublima partitura folcloristică, de a o proiecta într-un plan superior, faptic și ideatic, dimensionat în conformitate cu criteriile convenției artistice revelatoare. Una din marile calități proprii pieselor de teatru scrise de Ion Băieșu rezultă însă tocmai din această autenticitate originară a eșafodajului pe care se sprijină și se clădește scheletul textului literar. Deși este vorba de un teatru ce apelează din plin la convenția cu valoare de simbol, se observă nămaidecît surprinzătoare lui determinări istoric-documentare de subtext. Am spune, mai departe, că, într-o foarte bună măsură, reușita tentativei autorului nostru este direct proporțională cu gradul de rezolvare a chestiunilor ce țin de specificitatea intransmutabilă a surselor în time de inspirație. Privit în conexiune cu alte câteva aspecte implicate în condiția estetică a teatrului lui Ion Băieșu, acest criteriu, fără a-l fetișiza, impune o adevărată scară valorică. Fiecare din cele patru titluri incluse în sumarul cărții își revendică locul lui bine stabilit pe treptele unei asemenea ierarhii. De pildă, referindu-ne la comedia într-un act *Dresarea de fantome*, nu-l putem de loc la îndoaia abilitatea arhitecturală, după cum, la fel, sintem departe de a-l trece în vedere acuitatea deosebită a temei și cuceritoarea vervă satirică cu care această temă este argumentată. Sincer vorbind, avem însă convingerea că pretextul alegoric de la care se poruncește, prins cam din aer (scrierea este precedată de

următorul motto: „O organizație de turism americană a închiriat, cu o sumă fabuloasă, un castel populat cu fantome din Scoția”), este intructiv deficitar tocmai în direcția atenuării eficienței substratului moral. Indeterminarea punctului de contact cu o anume realitate social-umană ambiguităză ascușitul satiric al piesei în cele din urmă. Imblinzirea de fantome captează adeviziunea cititorului mai mult ca un exercițiu de virtuozitate artistică, pe cuprinsul căruia, din nefericire, autorul nu-și refuză din cînd în cînd plăcerea de a glumi de dragul glumei. „Cînd eram tînr — mărturisește un personaj — numărăm pînă la unu cu ochii închiși. Pe urmă mi-a săbîit memoria”. Ceea ce ni se pare a fi cu totul discordant în raport cu atmosfera generală, de un grotesc trist, la care aspiră totuși această piesă, devreme ce replica ei finală conține următoarea invocare: „Doamne, nu lăsa lumea să încapă pe mina dresorilor! Ar fi sfîrșitul ei, Doamne! Nu ne-am deosebit de animale și am muri cu toții de rușine. Ajută-ne, Doamne!”

Cea de a doua comedie inserată în sumarul cărții — *În căutarea sensului pierdut* — apelează la serviciile unei alegorii impregnate de aluzii „realiste” cu o adresă mult mai directă. În fapt, avem de-a face cu o ingenioasă și liberă reinterpretare a mitului lui Sisif, tratat din perspectivă satirică. Rezultatul e o captivantă și plină de tîlc actual parodie, căreia, pentru a fi putut atinge zonele turburătoare ale reflecției existențiale, i-ar fi trebuit un substanțial spor de neliniște metafizică. În general este de observat că autorul are datoria să manifeste mai multă circumspecție față de presiunea, torențială uneori, exercitată de umorul pur, aflat în stare primară, căruia nu i-ar strica de loc infiltrarea unor cit mai puternice doze de crispate dramatică, de zimbet plin de amarăciune. Se știe doar că aici, în această binevenită imixtiune a dramaturgicului, stă șansa teatrului comic contemporan de a angaja un dialog realmente grav, bogat în semnificații, cu avatarurile existenței umane, dimensionate la proporțiile timpului istoric. Formula comediei absurdui, îmbrășată și de Ion Băieșu în ambele sale

lucrări, reclamă deci cu necesitate realizarea unui atare aliaj revifitant.

Interesantă este în schimb constatarea la care ne obligă ipostaza de autor tragic a lui Ion Băieșu. *Vinovatul și Iertarea*, cele două lucrări ale volumului, invederează o fericită cenzurare a desfășurărilor epico-dialogate, prin definiție dramatice, cu prețul apelului riguros dozat la serviciile disimulării amar-comice. Grație acestei salutare potențări traği-comice, autorul elimină întru totul pericolul retorismului patetic, element atât de incompatibil cu sensibilitatea și gustul artistic al zilelor noastre. Cel puțin *Iertarea* ni se pare, în această direcție, o performanță indiscutabilă, raportată nu numai la restul operei lui Ion Băieșu ci la întreg ansamblul dramaturgiei românești actuale. Convertirea în partitură dramatică a amplei nuanțări Acceleratorul s-a dovedit cu totul inspirată. Autorul nu s-a limitat doar la efortul de simplă adaptare scenică. El a rescris complet subiectul, dovadă astfel excepționale însușiri de dramaturg. Dincolo de perfecta circumscriere în tiperele compoziționale atât de pretențioase ale genului, impresionantă este ceea ce s-ar putea numi deplina autonomie estetică a lucrării. Reușind o completă distanțare de subiect, de acțiune și de personaje. Băieșu declanșează acel mecanism interior atât de greu de prins, care, suficient sieși, impulsionează însăși dinamica inefabilă a întregii piese. Nu încapă încă în aluziv intim al acestei realizări cu totul ieșite din comun este de identificat în stringența caracter-morală a tipologiei personajelor. Cuplu George — Lia, social-logic, chintesiență la modul su generis forme dintre cele mai paroxistice pe care le îmbracă disperata propensiune a individualității umane de a-și delimita cu fermitate orizontul conștiinței de sine și de a-și afirma, astfel, propria independență etică. Dintr-o perspectivă estetică mai largă, noutatea spectaculoasă a acestei autentice tragedii rezidă în denunțarea hotărîtă a soluțiilor — paleative, a tezelor morale *deus ex machina*, elemente de conformism albi la care recurg cu impudică dezinvoltură nu puțin dintre contrații de succes efemer ai lui Ion Băieșu.

În sfîrșit, tot atât de ambițioasă ca substrat ideatic, scurta dramă *Vinovatul*, vizibil concepută după modelul teatrului camusian, nu atinge nici pe departe nivelul artistic din *Iertarea*. Cauza stă, credem, în caracterul ei exterior elaborat; se simte de la distanță punerea calculată în ecuație, la rece. De aceea, personajele nu-și trăiesc decît într-o mică măsură dramele în care sint distribuite, personalitatea lor morală fiind prea puțin implicată în angrenajul propriei suferințe ontologice. Cu alte cuvinte, lipsește tocmai autonomia estetică pe care o relevăm cu deosebită satisfacție în cazul *Iertării*.

Nicolae CIOBANU

avant
premieră
editorială

MARIA-IUZA CRISTESCU

Nu ucideti femeile

Roman. Editura „Cartea Românească”.

GHEORGHE ISTRATIE

Valca plîngerii

Poeme. Editura „Eminescu”.

compendiu

GHEORGHE
ASTALOȘ

Șodron:
Vin soldații

Versurile lui Gheorghe Astaloș au un sunet de picuț, ele aduc spre noi grațioase ecouri dintr-o existență trans-lucidă cu fluențe acvatice: „Ne vom întoarce în pești / și tu și locul / și cum se va uimi pămîntul cu apă / și ochiul unui om bătrîn / va crește mai aproape și din el / un alt mal vom uita / vor rămîne între noi doar inoturi / dragostea va fi de apă și ea / și ne vom privi sîrîni și sîrîni / e adevărată povestea / nu te speria tîbură cînd plouă / ne legămîn într-o frescă de apă / cu gîndurile coad de pește / despicate în două” (Elegia ne vom întoarce). Într-un timp cînd fel de fel de poezii sînt cu orice preț să violezeze asociațiile lexicale, să ne atragă lumea amînte prin reprezentarea artificială și sofisticată a trăirilor de altă oră goale de orice pasiune mai înaltă, Gheorghe Astaloș își îngăduie să rămînă pur și simplu sub zodia grațiozelor jocuri ale copilăriei.

Ingenuitatea romantică a acestei ipostaze se nuanțează estetic, după cum spunem, prin receptarea lumii din punctul de vedere al grațiozității. Spațiile difanizate după acest criteriu au o mișcare nostalgică, linii de filigran se orientează spre un trecut incert, iar atmosfera generală a versurilor sugerează împăcarea în melancolia pierderii tîmni vis. În Șodron există foarte puține elemente concrete, Gheorghe Astaloș nu ține să-și salveze prin exorcismul artei ceva din viața reală. De aici și paloarea romantică a textului, și transparența continuă a fanteziei.

Volumul de teatru *Vin soldații* apărut în 1970 la editura Eminescu, prefăcut de Al. Paleologu, ne relevă, cu alte mijloace de expresie, aceeași structură esențială lirică, de copilărească inocență pe care am observat-o și la lectura Șodronului. Personajele lui Gheorghe Astaloș au contacte pur aleatorii, fiecare își debitează replicile în completa ignorare a raționamentelor celuilalt, situațiile grave își pierd tonul amar al vîrstelor mature, metamorfozîndu-se în jocuri infantile. De un fermecător absurd prin schimbarea fundamentală a planurilor și unghiurilor de apreciere a stării generale, de grup, prin viziunea particular — discordantă a fiecărui personaj — în parte, piesele lui Gheorghe Astaloș au implicat însă, statornic și pregnant, un prin-

cipiu moral fără echivoc, o aspirație de edificare, de revenire a omului într-un orizont etic guvernat de puritate și adevăr.

Conflictele dramatice din acest teatru „floral-spațial”, cum îl teoretizează Gheorghe Astaloș, sînt, așa după cum spunem, de o natură specială: ele nu izvorăsc din înțînirea în replică a personajelor, în primul rînd, ci din coexistența unor structuri diferite care se dezvăluie treptat pentru ochiul nostru și pentru care va trebui să optăm. Cu puțină exagerare, am putea spune că Astaloș aduce în aceeași scenă caractere disjuncte, fiecare trăindu-și condiția proprie într-o vagă ambianță, decorativă, cu a celorlalți, astfel că dialogurile capătă culoarea unor spumoase și nonsalante monologuri. Acest element esențial care stă la baza teatrului lui Gheorghe Astaloș înscris în sfera ironiei (și, evident, autoironiei edificatoare) se observă cu maximum claritate în piesele *Cealaltă* de argint, *Fîntîna*, *Vin soldații*, unde personajele, a-

flate la un moment dat din pură întâmplare la un loc, vorbesc limbă absolut diferită, de parcă am asista (și participa) nu la o conversație supusă unui fel acceptat dinainte în structurile logice comune, ci la cîrpirile cucurior al unor pășiri. Efectul acesta de farmec ciudat, nu atât neliniștitor, ci mai curînd edenic, de miracol infantil, Gheorghe Astaloș îl sugerează printr-un limbaj metaforic transcînd o viziune lirică autentică, ceea ce-i conferă și unitatea, coerența interioară, dincolo de suprafața aleatorică a situațiilor trăite de personajele sale.

VASILE VLAD

Omul fără voce

Despre cartea lui Vasile Vlad *Omul fără voce* (Editura „Cartea Românească”, 1970) în revista „Lucașul” a mai scris câteva generoase cuvinte Al. Ivăscu, iar în *România literară* lier Constantin Ia rubrica sa. În rest, mai curînd tăcere. Cu toate acestea poetul este cu totul remarcabil și meriță o scurtă (publicistic vorbind) mai bună decît o are în prezent, chiar dacă vrea modificarea de unghi al notorietății, pe el însuși nu l-ar afecta.

Omul fără voce este „povestea” plină de bucurie și teamă a unei sensibilități ce se scrutează pe sine cu o libertate legată din comun. Poetul acestui om dificil ce se distingează cînd într-o limbă foarte clară, cunosător intim al „disciplinei silabelor”, cînd dimpotrivă, în lungii și obscuri paranteze, încercînd să ne spună ceva deosebit de însemnat, dar rîmînd în stadiul de sugestie a demersului său de comunicare, nu este nici un calofil, nici un pudic ipocrit. Vasile Vlad are suficient curaj pentru a-și contempla „sans degout” și clipa de exultanță, și cenușii rănilor vechi, și pustiu, și dezastrul intim, ca de altfel o gamă foarte nuanțată a destrămării, a decăderii eului în alteritatea nesemnificativă. Blîndețea și sarcasmul, ironia și dușoșia, detașarea și patetismul circuld în deplină libertate existențială printre poezii.

În starea lor abstract-conceptuală, ci în proiecția sensibilă a unei lumi problematice, neliniștite.

Îată o Postifă a cărții lui Vasile Vlad, o concluzie extatică a efortului său de confesiune: „Prăful, ca o grație neagră, ne înconjură / și ultima fîrîmă de orgoliu, / și rîmînem cu o băltoacă în palmă / sau cu ce rîmînem. // Despre una și alta / ar fi multe de spus / Eterna lizieră a visului se estompează însă, / și pentru a fi prezent dedesubt și deasupra / aerul devine stînjîtor. // Ultimele bule, / captate din plîmîni poezilor, / salutate sînt totuși cu bunăvoință”.

Dan LAURENȚIU

MANIFESTĂRI CONSACRATE ANIVERSĂRII SEMICENTENARULUI PARTIDULUI

În cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea semicentenarului Partidului Comunist Român, Uniunea Scriitorilor a organizat, sîmbătă 16 ianuarie 1971, la Academia Militară o șezătoare literară la care a participat cunoscuți prozatori și poezi bucareșteni. Prezența scriitorilor în mijlocul cadrelor acestei instituții de învățămînt militar a fost salutată de general de armată Ion Tutoveanu, comandantul Academiei Militare Acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor, Acad. Mihai Beniuc, Radu Bouraeanu, Ion Bănuț, Ana Blandineu, Constantin Chiță, Dumitru Corbea, George Dan, Don Deșliu, Ștefan-Augustin Doinaș, Eugen Frunză, Laurențiu Fulga, Mihai Geșliu, Teodor Ionescu, Alexandru Ivăscu, Mircea Micu, Ioanichie Olteanu, Ștefan Popescu, Nicolae Stoian, Nicolae Tăutu, Victor Tulbure și Dragoș Vicol au citit din creația

proprie, închinată patriei socialiste și partidului comunist. Și-au dat concursul actorii George Calboreanu, artist al poporului, Elena Sereda și Nicolae Brancimir, artist emerit.

În întîmpinarea sărbătorii semicentenarului Partidului, revistele „Lucașul” și „Tribuna” organizează în zilele de 23 și 24 ianuarie a.c. întîlniri cu cititorii și șezători literare în orașele Turda și Cluj. Scriitorii bucareșteni și clujeni, români și maghiari, vor citi din lucrările lor literare. Cea două reviste vor organiza, deosemeni, la redacția „Tribunei” o discuție scriitoricească privind aspectele actuale ale literaturii noastre contemporane și cadrul ei specific social-istoric.

confidențele
unui maniac

Sentimentul trecutului

Mai întii câteva truisme (jena de truisme e cauza multor prostii): așadar, natura nu progesează; progresul e un fenomen uman și ar fi imposibil fără memorie; omul se deosebește de dobitoace în primul rînd prin memorie, fără de care nu există nici cunoaștere, nici viață afectivă, nici valori morale. Și fiindcă omul e, cum știm de mult, o ființă socială, e și condiționat nu numai de memoria individuală, dar și de cea a societății, adică de istorie. Ceea ce numim sentimentul trecutului se raportează nu atât la reprezentările memoriei individuale cit mai ales la formele revolute ale societății, adică la reprezentările istoriei (într-o accepție largă, în care intră și mitologia, legendele, literatura). Reprezentările acestea ne ridică de la simpla viațuire naturală la o conștiință a vieții cu rang uman. Prin ele, veacurile în care nu existăm și lumea pe care nu am perceput-o au pentru noi totuși formă, deci realitate. În această realitate ne inserăm; facem parte din ea în mod solidar.

De altminteri, din punct de vedere ontologic, ea realitate propriu zisă, numai trecutul există, pentru că numai el are formă sau, după vorba lui Aristotel, „enteleheia”, adică împlinire. În cel mai strict sens aristotelic numai trecutul e actual. Prezentul nu are o existență diferită de cea a trecutului; în măsura în care îl percepem ca actual, el e deja trecut. Într-o accepție mai largă, în care intră și mitologia, legendele, literatura). Reprezentările acestea ne ridică de la simpla viațuire naturală la o conștiință a vieții cu rang uman. Prin ele, veacurile în care nu existăm și lumea pe care nu am perceput-o au pentru noi totuși formă, deci realitate. În această realitate ne inserăm; facem parte din ea în mod solidar.

O plătitudine stăruitoare și exemplară ne îndeamnă să întoarcem spatele „trecutului mort” și să privim către viitor. Viziunile profetice, prognozele, idealurile, planurile și proiectele de viitor, oricît de îndrăznețe, nu sînt cu puțință decît sub specia trecutului, adică în forme plauzibile ale realului. Leon Bloy a găsit o formulare genială definind profesorul ca pe cel „qui se souvient de l'avenir”. A imagina viitorul și a-l programa înseamnă a privi spre trecut, dar dintr-un punct distanțat în amonte timpului; înseamnă a-și reprezenta idealul ca actual, deci sub specia trecutului. Lucrul acesta este contrariul utopiilor și ține în fond de rațiune istorică. Cine l-a citit cum trebuie pe Marx pricepe aceste lucruri.

Lipsa conștiinței trecutului e un semn de barbarie dacă nu chiar și mai rău. În lumea modernă asistăm la o alienare a omului prin idolatria tehnicii, exprimată în etosul rachetei și al apăsării pe buton cu mirifice efecte. Văcîntînd fără sentimentul trecutului, această mentalitate produce și consumă aberațiile insipide și inepte ale literaturii de anticipație (care are oarecare haz numai cînd e satirică). Mă grăbesc să-l scot din categoria asta pe Jules Verne (de care găsesc că se face totuși astăzi un caz exagerat). Literatura lui nu e de anticipație, ci de imaginație, în ambianță umană, actuală, și plauzibilă; el nu și-a plasat eroii și aventurile lor în milenii viitoare închipuite improbabili și fără noimă. Barbaria anticipaționistă ignoră umanul și viața, care nu se pot concepe decît ca „enteleheia”, adică, repet, sub specia trecutului.

Se mai spune că trebuie să fim oameni ai vremii noastre și se face un caz grozav de „contemporaneitate”. Dar contemporaneitatea nu e o valoare în ea însăși, e doar o coincidență foarte generală: ceea ce importă și actualitatea (firește, în accepția aristotelică, altfel nu înseamnă nimic). Nu tot ce e contemporan e și actual în sensul acesta; în schimb sînt actuale multe lucruri din trecut. „A fi oameni ai vremii noastre” nu poate avea alt sens decît cel de a discerne actualitatea esențială a epocii și a avea o atitudine conștientă în raport cu ea. Faptul că iubeam și imitam antichitatea romană nu i-a împiedicat de loc pe oameni din Revoluției franceze să fie foarte „ai vremii lor”, după cum a avea o afinitate de suflet sau gust pentru tipul electronic, medieval, renascentist, sau pentru veacul al XVII-lea sau al XIX-lea, nu împiedică pe nimeni astăzi să fie a vremii lui. Nu numai că nu-l împiedică, dar îi snorește această aptitudine. Cit sentiment al trecutului, atîta existență, actuală.

Alexandru PALEOLOGU

poșta redacției

VIRGIU NERO. „Eu mișc / înseamnă mult / că încă mă trăiesc”. Sînt de acord cu dv., trăiți. Ba, mai mult decît atât, faceți și filozofie: „Vîntul zboră prin zăbrele / rugînt de mi de ani / lară eu mă uit la ere / cum se macină în anj. // Toate trec, trecute-au fost / și nimic nu va mai fi / Chiar și eu nu am un rost / Cînd cîndva nu voi mai fi”. Zău, chiar și dv.? Asta încă nu e nimic, rîd cu mare o să fie „Cînd cîndva nu veți mai scrii”.

V. P. Timbru distinct, personal, metaforă deosebit de plastică, talent evident: „Mireasa mea, mireasă — fugă după vînt, / Tropot confuz în josl firil / Cum m-ai mușcat și-ntr-o ureche cînt / Despre descîntecul dumnezeirii”. Și mai ales o încercinare a expresiei care dă poeziei pe care o scrieți un ton convulsiv și dramatic: „Un fel de mușcătură-i gura ta / Cînt de păcat zîrlit în lume / Din naștere în naștere călcînd / Nevina celor fără nume // Chiar Ingerul din alte lumi / Cu arși uide convertind uitare / Mă mînte pe un gland frumos / Cu sfînta mareș nu nesusinare”. Aveți foarte mult talent. Nu vă împiedică nimic să vă divulgați numele.

S. GELU-KISS. De, ce să zic, cu sănătatea nu-l de glumit: „Venele l-mi zvîcnesc pe la împînz / Singele l-mi suprasolicită înima / În timpame-ni sună lovitura de baros” (În junglă). Adresați-vă medicului dv. curant.

CORNELIA BUBULAC. Surrealismul dv. îmi dă migrene chiar mie unuia care citesc de toate: „Proprietarii se salută între ei / Și mie nu-mi dă nimeni importanță / Cu toate că azi / La ora 4 fix / Mi-a sughițat un mîgar / În urechea stîngă”. Noroc și la mea mare.

MAZILU DORIN. Îmi scrie „În concluzie, ce să ne mai învîrtim în cerc, vreau să-mi spuneți clar și deschis, așa ca-ntr-o bărbăți: AM SAU N-AM TALENT?” (Si mi-am și băgat repede mîinile în urechi.)

Mi-am aruncat privirile peste manuscris și mi-am acoperit, la rîndul meu, repede, ochii cu mîinile. Cum sînteți foarte tînr (16 ani), spiritual, probabil nu lipsit de talent, vă aștept peste vreo un an-doi, cu selecțiuni din cele scrise pînă atunci.

TUDOR CERNAUTEANU. Voi cita următoarea poezie din ciclul pe care l-am primit de la dv., fără alt comentariu decît acela că e o piesă splendidă, descumpănitoare, ca un tablou de Salvador Dalí:

„Împăratul și împărăteasa aveau / biserică în loc de cap / cu păsări în geamuri / Ierau în rest stăpîni pe ei / brațele săbii, / piciorarele ramuri, / pulpele scîrpinate de-o urte și alta de lei. / Important era că noi ne rugam undeva sus / după ce-ți terminasem pe ei / și biserică, / schelele, o doamnă, ne-au fost luate, / nu mai aveam nici mîini cel puțin / și să ne prindem aripi de păcate”. De la zborul acela nu ne mai iubim, / privim plicușii la sîmii împărăteșii clopote / și cîntăm un blues / în cutia cu mîle / monezi oarecare trecînd / unul în buzunarul altuia”.

Nu-mai încapă înținerea mea de a descrie pînă la capăt caligrafia dv. Ilizibilă mi-a permis să descopăr, printre altele, această frumoasă poezie.

VIRGIL IVĂNESCU. E adevărat că ne numim „Lucașul”, dar asta nu înseamnă că dacă folosim metrica din poezul lui Eminescu, veți publica mai repede.

Cezar BALTAG

N. CIUC. Ne-al mai trimis, e adevărat. Dar nimic nou decît aerul caligrafic și semnătura cu înflorituri pe care le-al învățat poate de la un notar de sat cu mustața în furculiță. Chiar nimic să nu fie al dumitale? O să se sperie și bărbierul cînd o să rădă mustața altuia...

ODETTA FOILESTEANU. Ne întrebăm cum se face un roman și dacă se poate încerca, și cu sfîrșit. Ce nu se poate pe lumea asta. Se prea poate ca un roman să n-ai năbînt început, nici sfîrșit, nici mijloc. Deși în chestiunea asta nu e nimic sigur. În orice caz, dacă dorii rețete de bucătărie și cofetărie adresați-vă ramurei respective.

CARAMBA. Iar al apărut. Acum scrii eglode, după ce cu proza încovoalești poștarii și provocaeși o criză pe piața a cartonului de împachetat. Ce putem face? Ce sfaturi să-ți mai dăm? Ești imun la orice tratament.

I. IONESCU — RABAT. Primim de toate. Ne-am obișnuit să îndurăm. Dă-i înainte și dumneae. De unde țî-ai găsit rîcnetele astea de tribun al prozei didactice? Ideile cele mai strălucite le vehiculezi, ca să folosească vorba dumitale. Încolo, maica domnului.

ELENA D. Talent frumos, limbă românească îngrijită. Mai respirăm în cerc, vreau să-mi spuneți clar și deschis, așa ca-ntr-o bărbăți: AM SAU N-AM TALENT?” (Si mi-am și băgat repede mîinile în urechi.)

Fănuș NEAGU

„Învățăturile lui Neaogoe Basarab“ in contextul Renașterii

Cel mai de seamă scriitor psihologic din vechea noastră literatură

Se știe că literatura nu se adresează numai specialiștilor, ci tuturor celor care știu carte. Profilul special al literaturii noastre vechi a împiedicat însă, în mare parte, această funcțiune de totdeauna a faptului literar. Ea a constituit altă vreme un obiect aproape exclusiv de studiu, rezervat specialiștilor. Izvoare necunoscute, în limbi neînțelese în circuitul mare al culturii moderne, cu aplicații care ating mai mult filologia și istoria, au prezentat altă obstacol pentru consumatorul profan de literatură. Cu unele excepții, printre care aceea strălucită a lui Hașdeu, o vină în această privință o poartă și specialiștii de tip vechi. Aceștia au făcut tot posibilul să ne încredințeze că avem de a face cu simple adaptări sau compilații, care nu ne pot trezi un interes literar propriu-zis. Numai în ultimele decenii, una din marile strădănuiri concertate ale cercetătorilor a fost aceea de a desprinde caracterul original precum și trăsăturile de autenticitate valoroase artistice și ideologice a unora din scrierile noastre de demult.

Și aici avem de făcut iarăși unele observații explicative. Noi am avut incontestabil o cultură veche, dar ne-a lipsit ceea ce se numește o „viață culturală“. Numai această „viață culturală“ poate desprinde și valorifica în epocă produsele unei culturi. Viața noastră culturală de mai târziu a venit cu alte criterii, neadaptate la ceea ce în vremea veche trecea drept creație. *Principele* lui Machiavelli, bunăoară, s-a văzut valorificat încă din timpul său, și cu aceleași criterii de valoare s-a impus și cercetătorilor mai noi. Specialiștii noștri tardivi nu li s-au transmis asemenea ecouri de viață culturală a trecutului, și atunci, cu măsurători prezente, au decretat o mare parte din operele noastre trecute drept adaptări sau compilații. Nu este însă oare o compilație de acest tip însuși *Principele* lui Machiavelli și, odată cu el, atâtea scrieri umaniste ale Occidentului? S-a făcut, bunăoară, mare caz de ideea machiavelică asupra stăpânitorului, care trebuie să adopte, pentru a conduce, fie modelul *leului*, adică brutalitatea, fie modelul *vulpelui*, adică viclenia. Or, această idee se află transcrisă întocmai de către genialul florentin din *De Oratore* a lui Cicero. Aproape că nu există pagină în *Principele* unde să nu se poată surprinde asemenea adaptări sau compilații. Printre cele mai izbitoare și mai „originale“ idei ale scrierilor umaniste de valoare din Occident, se pot surprinde frecvente expresii debitoare unor surse străine. Ca să dăm un alt exemplu, ideea lui Marsilio Ficino din *Sopra lo amore*, și anume că ochii ar emite anumite raze materiale, care, atingând o altă persoană, îi provoacă iubirea, se află transcrisă direct dintr-o ipotază magică a științei arabe. Nu mai vorbim de multiple „Poetici“ aristotelice din Renaștere, printre care aceea celebră a lui Scaliger, unde, la tot locul, se descoperă izvoare străine. Pentru ce, atunci, atâtea scrieri vechi românești au fost decretate de cercetătorii lor tardivi drept simple compilații, când ele cuprind poate același coeficient de originalitate ca și surorile lor umaniste din Apus?

Tocmai de aceea mi se pare atât de laudabilă actuala ediție monumentală a *Învățăturilor lui Neaogoe Basarab* către fiul său Theodosie. Textul este ales și stabilit de Florica Moisil și de Dan Zamfirescu, însoțit fiind de o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Urmăriți doi sint și autorii unui masiv studiu introductiv de peste 120 de pagini mari. Partea întâia a acestui studiu, *Primul moment al literaturii române* se doarește lui Dan Zamfirescu, care adaugă la urmă și o bogată *Notă asupra ediției*, iar a doua parte *Originalul slavon al Învățăturilor și formația culturală a lui Neaogoe Basarab*, aparține lui G. Mihăilă. Lăsdă la o parte erudiția și munca acestor doi învățați, ceea ce mi se pare mai important este detectarea originalității și valorii acestei lucrări, în sensul de autenticitate a unei scrieri din Renaștere. Astfel, inițiativa lor ne apare până acum drept cea mai amplă strădănuire de introducere a *Învățăturilor în circuitul larg al literaturii noastre*, singura care ne poate face și pe noi, ne-specialiștii, să vorbim despre această scriere ca despre orice operă clasică a noastră.

Citind textul, mai cu seamă partea a doua — cea mai originală — a cărții, am putut constata că entuziasmul lui Dan Zamfirescu, care o numește „întia noastră capodoperă“ este deplin justificat. Avem în față o scriere gnomică, însușind un adevărat tratat de politică, de pedagogie, de morală, de teologie și în același timp o incontestabilă operă de artă. Nici una din sursele cărții nu este occidentală, vădind numai o extinsă erudiție biblică, patristică și bizantină-slavă mai târzie, precum și lecturi din „cărțile populare“ (*Alexandria, Varlaam și Ioasaf, Fiziologul, Poveste despre împăratul Asa*). Totuși, pe cale nu de influență, ci de paralelism în epocă, Dan Zamfirescu menționează fugitiv, dar cu un prudent discernământ, anume apropierea de nume mari umaniste din veacul al XVI-lea occidental, unele din ele posterioare lui Neaogoe Basarab, care a murit în 1521. Amintim numele lui Erasmus (din *De civilitate morum puerilium*) mai cu seamă al lui Machiavelli din *Principele*, bazat pe însuși nucleul central al *Învățăturilor*, ca doctrină a monarhiei absolute, centralizatoare, opusă tendinței feudale cu caracter anarhic și centrifug.

Ne-am permis și noi unele sugestii mai largi sub aspectul acestui paralelism cu Occidentul epocii. Apropierea de Machiavelli mi se pare perfect justă ca intenționalitate și ca idee, mai puțin însă, ca atitudine și ca metodă. Am spus că Neaogoe este mai uman decât umanistul florentin. Contactul cu oamenii n-ar fi acela cu niște fapțiuri „proaste și rele“ ci mai curând înțeleșt și bune, pe care nu brutalitatea, ci bună-tatea îi cucerește. În această privință se apropie mai mult de marele contemporan al lui Machiavelli, și anume de istoricul Francesco Guicciardini. Dar tot ca și acesta, este însoțit de aceeași tenacitate și luciditate, proprii Renașterii.

De Guicciardini îl apropie și finețea pătrunderii psihologice. Am opinia chiar că *Neaogoe Basarab* este cel mai de seamă scriitor psihologic din vechea noastră literatură, și anume în cel mai perfect stil, pe care îl surprindem și în *Reluzia della pratica* cu mare subtilitate, ca vechii moralisti din veacurile renascentiste erau de fapt psihologi, și că dădeau sub formă preceptivă adinci observații psihologice. Privat astfel, în *Cuvint pentru judecăt* din *Învățăturile*, Neaogoe se arată un subtil interpret în psihologia imidității, precum și în comportamentul față de această stare: „Și la judecăt să nu vă pripiți, ca nu cumva neînțeleștind jalba săracului, să-l judecați cu nedreptate. Sau dar de-i va fi frică și să va ului și nu va putea spune dălușit, ci să-l întrebați de multe ori, până i se va potoli frica“. De fapt, întreaga parte a doua abundă în comori de observații psihologice.

„Hombre secreto“ al barocului

Deși Neaogoe Basarab trăiește în primii ani din veacul al XVI-lea, deci contemporan cu Machiavelli și Guicciardini, prezintă totuși sub raportul psihologismului, configurația umană corespunzătoare unei etape mai târzii din umanismul oc-

cidental. El reprezintă, în multe privințe, tipul de *hombre secreto* al barocului. Unii cercetători îl așează pe iezuitul Baltasar Gracián, exponentul cel mai reprezentativ al acestui baroc, la baza însăși a psihologiei ca știință. În același sens, cu un veac înainte, Neaogoe Basarab postulează păstrarea strictă a secretelor conștiinței, și încercarea de a pătrunde prin intuiție secretele altora. Sint neamărate reflecțiile sale în această privință: „...cuvintul iaste ca vintul: deoa iase din gură nici într-un chip nu-l mai poți opri... Și toate cuvintele lui (ale solului — n.n.) cite nu zis, să le ții minte și nimini să nu te știe. Ci de ții vor fi adus vești și cuvinte, măcar bune, măcar rele, să nu te înfristezi, ci să ai față și chip vesel către toți... Și să cunoașcă mintea ta pre mințile slugilor tale. Iar să nu cunoașcă mintea slugilor pre mintea ta“. Este adevărat că încă Guicciardini, în ai săi *Ricordi politici e civili* are o reflecție în care afirmă că acela ce nu-și poate păstra propriile secrete, să nu se aștepte ca un altul să i le păstreze. Totuși, această configurație umană apare cu amploare abia mai târziu în acea *arte de prudencia* a lui Baltasar Gracián și a contemporanilor săi. *Sufletul să mi-l ascundă / vreau...*, spune marile poet spaniol al barocului Francisco Quevedo (tr. Aurel Covaci). Ideea simulării, a înhibării, a ascunderii apare însă teoretizată cu mult înainte, la Neaogoe Basarab. Solilor care vin din partea unor puteri primejdioase și acaparatoare, domnul să li se adreseze nu cu *cuvinte de taină și cu vorbe care sint ascunse, ci cu vorbe proaste*. Aci Neaogoe face o distincție foarte precisă între elocuție obișnuită (vorbe proaste) și elocuție subtilă. Dar această subtilitate se află identificată tocmai prin *cuvintele de taină și ascunse* ca în psihologia de mai târziu a barocului.

Un studiu de EDGAR PAPU

Faptul acestei *anticiipări* este instructivă explicabil. Umanismul tardiv, însușit de exigențele Consiliului din Trento, prinde să Capete o coloratură mistică și moral religioasă. Compilațiile și adaptările umanistilor timpurii din Cicero și din scrierile latine încep acum să se încruciceze cu ecouri biblice și cu cele ale părinților Bisericii din Răsărit, printre alții Sfințul Ioan Gură de Aur și Ioan Scărarul, utilizat mult de iezuiți, dar utilizat în aceeași măsură și de Neaogoe Basarab. Fără să fi trecut prin clasici pagini ai anticității, Acești Părinți ai Răsăritului au secundat în Occident spiritul vremii în operații cazuistice, și discriminări subtile de conștiință, în așa-zisa *discreeție*. De aceea spiritul lui Neaogoe Basarab de pe la 1500 seamănă uneori atât de izbitor, în aceste operații atât de delicate, cu spiritul occidental de pe la 1600. Bunăoară, unele sfaturi pentru domnie administrate de Neaogoe Basarab fiului său Theodosie, ne dau iluzia că avem în față sfaturile, tot pentru domnie, date de Don Quijote lui Sancho Panza, pregătit să plece ca oclmrotor al pretinsei insule Barataria. Iată una din poveștile pentru judecăt, gândite de Don Quijote: „Să aște-nă cugetul tău mai multă milă lacrimile săracului, dar gu să te aplece a le da și mai multă drăpitate decât dovezilor temeinice ale bogatului. Incearcă să descoperi adevărul, ascuns atit după făgăduiele și darurile bogatului, cât și după vaitele și rugămintile săracului“. Iată acum, cu un veac înainte, povata tot în privința judecătii, dată de Neaogoe Basarab lui Theodosie: „Și să nu fățămărești celui bogat, nici iar să mi-luiești cu judecătă pre cel sărac, ci să faci judecătă dreptă și bogatilor și săracilor“ și i mediat, mai d'parte, la Don Quijote: „Dacă vrei să ții o cale cu adevărat dreptă, nu descărca asupra vinovatului tot ce-i mai aspru în pravile, fiindcă judecătătorul neîndurat nu-și distigă o faimă

Ilustrație de CONSTANTIN BACIU

jurnalul unui martor ocular

Cel mai mulți oameni confundă pasiunea cu tabietul.

— Am și eu o pasiune... Imi place să ghibesc în calea...

Nu cunosc spectacol mai stupid și mai degradant decât cel oferit de oamenii care se string, infometați, în jurul unei biete ceșcuțe. Disprețuind sau neînțeleștind prezentul, ei și-au făcut din tatonarea viitorului un obicei.

— Ce faci după masă?

— Bine... Fac o baie și după aceea îmi ghibesc viitorul.

Nu discutăm aici stupiditatea unei asemenea indeletniciri; asta e treaba moralistilor. Există riscul ca și indignarea noastră să se transforme într-un tabiet... Noi observăm doar că tabietul se confundă cu pasiunea; asta ne pune pe gânduri...

— E o fire pasională... E-n stare să bea o săptămină încheiată...

Sigur că se poate bea o săptămină încheiată și chiar mai mult, dar

mai mare decât cel blind. Dacă se pleacă mai mult într-o parte cumpăna dreptății, vezi să nu fie pe talerul darurilor, ci pe talerul milei“. La Neaogoe Basarab: „...și iar să chemați pre sărac să-i faceți dreptate, ca nu cumva, după ce ați făcut judecătă rea, să vă pară rău și ai vrea să-i faceți bine și nu veți putea, nici veți avea cum. Că mai bine să nu vă fie voia deplin și inima înfrintă, decât să faci săracului strâmbătate“. Se descoperă și într-un caz și în celălalt, aproape aceeași subtilă analiză cazuistică îndreptată către examenul conștiinței.

Unul din efectele pătrunderii psihologice a lui Neaogoe este urmărirea succesului prin trezirea uluirii, a uimirii în cugetul altora, foarte apropiată de ceea ce va fi mai târziu în Occident aceea *maraviglia* barocă. Domnul îi „va face de se vor mira toți de răspunsurile lui“ — adică puterile străine care au trimis la el soli. De fapt, însuși cititorul unui edificiu ca acela al Curții de Argeș se vede că are în vedere aceeași *maraviglia*.

Începutul manuscrisului „Învățăturilor“, copiat în 1781 de Sava Popovici din Râșnori

„Tu erai stilperea mea cea inflorită...“

Neaogoe Basarab era și un incontestabil poet. Capitoul III din partea a doua, asupra cărtia atrage atenția și Dan Zamfirescu, acela cu plângerea pentru amputarea mamei sale decedate, și pentru moartea fiului său Petru, cuprind unele din cele mai frumoase și mai nobile pagini de lirism elegiac din întreaga noastră literatură. Vitrata patetică a durerii atinge o notă de intensitate pe care n-am întâlnit-o în asemenea împrejurări decât la poezii arabe, în epoca preislamică la *Al Khansa* și mai târziu, în vremea Abasizilor, la un Ibru-Ar-Rumi. Iată un fragment din plângerea pentru Petru: „...grăescu și către tine, fiul meu Petru, că tu erai stilperea mea cea inflorită, de care pururea să umbra și să răcoarea ochii mele de inflorirea ta; iar acum stilperea mea s-au uscat și florile ei s-au vestejit și s-au scuturat, și ochii miei au rămas arși și pierliți de jalea infloririi tale“.

În sîrșit, Neaogoe Basarab utilizează unele procedee retorice de extracție mai veche, pe care le-am întâlnit deopotrivă în textele Renașterii apusene. Anume elocuția care cuprinde o bogată dezvoltare a unei înfieri de ordin moral sfîrșite printr-un elan liric al revoltelor, o izbucnire interjecțională. Să dăm un exemplu. Leonardo da Vinci, acuzând funcțiunea distrugătoare a *meta-luzii* și, în altă parte, răutatea omului, termină respectiv prin: „O, animal monstruos...“ și prin: „O, cerule, cum nu te deschizi...“ La fel întâlnim și la Neaogoe Basarab: „O, frică și minune! Cum robul sădea lar împărțat sta în picioare“ sau: „O, învade, cum umpluși paharul tău de singele dreptului...“.

Regretăm că, în spațiul dat, nu putem privi mai amănunțit *Învățăturile* într-un cadru comparatist de „paralelism“ cu literatura umanistă a Occidentului din acei timp. Încheiem, de aceea, prin problema limbii. În Renaștere era un lucru obișnuit ca o lucrare să fie scrisă într-o limbă veche (în cazul lui Neaogoe *slavona*, una din limbile *universale* ale Răsăritului), ceea ce nu-l scotea pe autorul respectiv din aria culturală pentru care a scris. *Elogiul nebuniei* al lui Erasmus sau *Utopia* lui Thomas Morus, deși scrise în latină, nu aparțin culturii latine, ci celei olandeze prima și celei engleze a doua.

Ne oprim aci, mulțumindu-ne doar a fi atras atenția asupra uneia din importante scrieri ale întregului veac al XVI-lea, fapt pentru care datorăm toată grațitudinea muncii de sacrificiu a Floricăi Moisil, G. Mihăilă și Dan Zamfirescu.

Edgar PAPU

Despre pasiune

care, la vremea lor, nu le-am trăit cu acuitate... Acum, imi dau seama, o prea târziu să le mai descriez semnificativ... Ceea ce nu înțelegem în prezent nu mai înțelegem niciodată. Asta nu e o sentință, ci un sentiment pe care-l trăiesc... Dar nici pentru autenticitatea sentimentelor mele nu pun mina în foc. Intințe sint posibilitățile noastre de auto-amăgire...

Sigur, multe lucruri imi sint încă neclare, pe seime că prejudecăți pe care n-am curat și le recunosc mă împiedică să mă întinșez cu adevărat... Descoperirea adevărului e, în primul rînd, o chestiune de curaj; la început descoperirea adevărului îți lasă impresia unei înfrîșătoare singurătăți. Când am descoperit primul lucru adevărat, n-am simțit cel mai singur om din lume... Oglinda în care se vede chipul nostru adevărat n-are cum să fie prea măgulitoare. Dar dacă multe lucruri sint

Ne îndreptăm spre un nou clasicism?

Astfel mă întrebam nu demult, încercînd să formulez, la sfîrșit de an, o părere despre mersul literelor românești în timpul din urmă și mai ales în vremile ce vor veni. Dar nu răspundeam în nici un fel la această întrebare care implica în sine un pronostic posibil.

Nu, fără îndoială, nu cred că — cu excepția unor epigoni — ar mai putea să apară în epoca aceasta vreun neo-clasicism oarecare. Nimic n-ar părea mai desuet decât, poate, vreun neo-avangardism oarecare. Avangarda literară a secolului nostru nu s-a predat — desigur — dar a murit. Odată cu pieirea avangardei (prin moartea fizică a avangardiștilor, prin academizarea lor) se încheie — cred — o eră literară, era deschisă, la începutul secolului trecut, prin marele val romantic.

Ne aflăm pe pragul unei ere noi? Foarte probabil. Dar nu a unei ere a răsturnărilor spectaculoase. În fața noastră — dacă vederea nu ne înșală — se întinde un spațiu propice mai curînd soluțiilor de echilibru. marilor construcții ordonate, decât răsturnărilor violente de perspectivă.

Mărturisesc că, în operele cele mai valoroase ale anului care a trecut, imi place să descopăr o voință de echilibru, de ordine, ce se manifestă în chipurile cele mai diverse. Nu este simptomatic că discipolul strălucit al lui G. Călinescu, Nicolae Manolescu se întoarce spre acel teme al ordinii care a fost Titu Maiorescu? Că Nichita Stănescu se întoarce la „dulcele stil clasic“, iar Dimov visează noi mistere elusine? Ne căutam temeiuri ferme, între altele, în cuvintele limbii ce-o vorbim.

Dar, desigur, acestea nu sint decât semne între semne. Un *magnum opus humanum* ne stă în față. Simțim în noi vigorează, pofta de construcție a marilor ziditori ai culturii române. A rămas — din generație în generație —, de la dascălul Școlii Ardelene la Heliade, de la Hașdeu la Părvan, de la Titu Maiorescu la E. Lovinescu și G. Călinescu, setea neostivită niciodată pe de-a-ntregul a unei Arcadii clasice. Vom fi poate noi cei cărora le va fi dat să o descopere. Ne îndreptăm spre o zare clasică.

Nicolae BALOTĂ

Nodul lui Gordius

Printre nenumăratele locuțiuni *livrești* ce ne împodobesc dictionarele și viața de toate zilele, se află și binecunoscutul nod gordian, despre care cu toții știm că a fost despicat cu decizie de sabiu lui Alexandru cel Mare al Macedoniei. E sintetizată aici o întreagă concepție de viață, caracterizată prin răsturnarea violentă a unui mod de a aborda problema, rezolvarea simplificată a unei stări limită. Alexandru votă-mă prin gestul său integritatea obiectului abordat dar aceasta n-are importanță cîci nu se pot cita condiții limitative care să fi specificat expres că nodul nu poate fi „dezlegat“ și astfel. Un alt gest, și el notoriu, și el prosper, este cel pus pe seama lui Columb (ca și se pare mai îndreptățit, îl atribuie lui Brunelleschi); un ou este făcut să stea în capul oaselor, e drept cu o izbîntură mai energică de tăblă meșie, ceea ce — firește — îi modifică grațioasă linie geometrică. Oul lui Columb și nodul gordian sint frați gemeni.

S-au desfișurat oare lucrurile atit de simple? Ne oprim la împlinirea din orașul frigian, pe care Quintus Curtius Rufus o narează sumar și expresiv în *„Viața și faptele lui Alexandru cel Mare, regele Macedoniei“*, recent apărută în traducere românească. Iată locul cu pricina, din Cartea a treia a vestitei istorii: „După ce orașul (Gordium, n.n.) făcu act de supunere, Alexandru intră în templu. El văzu un car despre care se știe că transportase pe Gordius, tatăl lui Midas; înfășurarea lui exterioră nu se deosebea, de bună seamă, de cele mai grosolane care folosite pentru muncile obișnuite. Ceea ce batea însă la ochi era jugul lui legat cu nenumărate noduri care se împleteau încolăcindu-se strîns, încît nu mai puteai descoperi de unde pornește primul nod (s.n.)“ Locuțori din Gordium au credința că acela care va dezlega încredincabila serie de noduri (insistăm asupra faptului că nu e vorba de unul singur) va cuceri, conform prezicerilor unui oracol, întreaga Asie.

Or, Alexandru numai dacă ar fi ocolit orașul putea să evite întîlnirea cu jugul lui Gordius, căci el plecase la drum tocmai pentru a smulge din mințile lui Darius finuturile fabuloase ale Asiei. Era absolut previzibil să el va înfrunta încredincabilul, cu orice preț, mai ales că nu-i scăpa nici un mijloc religios de a-și însușii talanțele invincibile și norocoase (el însuși crezînd — dar nu pînă la totală pierdere a lucidității — în semne și prevestiri, cu o trupă de astrologi mereu la îndemînă). Pînărul rege, inconjurat de suiți și locuitori, se apropie de faimosul jug, impresionat de diabolică împletitură: „Într-adevăr, noiambul de noduri era atit de încurcat, încît nimini nu-și putea da seama nici cu mintea, nici cu simțului văzului de unde încep și nici unde se sfîrșesc ori se ascud legăturile nodului...“

Nutrissem dintotdeauna convingerea că învingătorul helen a acționat din capul locului cu spada, că el a aruncat doar o mîndră privire scrutătoare obiectului și apoi l-a împărțit în două cu o singură lovitură. Parca vedeam

nodurile (ca un cui de serpi zvoircolindu-se) cum se desfășelesc din străvechea incremenire.

Așa se va fi și întîmplat în cele din urmă. Dar, pînă să ridice spada, Alexandru a încercat să dezlege nodul; eforturi îndelungate și respornice. Vreame spune că regele: „s-a luptat multă vreme cu misterioasele noduri fără vre-un rezultat“.

Deci, să reținem bine aceasta, Alexandru nu s-a apropiat de jug cu spada ridicată! El s-a chinat îndelung — ceea ce îl umanizează extraordinar — și desface nodurile cu degetele, poate chiar apucînd cu gura sa, obișnuită să comande, grosolanele fire. (Și ceea ne spune că Gordius și-a împletit din cînepe nodurile sale invincibile!) Abia după eșuarea tentativelor firești, poate într-o izbucnire de minie, poate inspirat de zei, Alexandru și-a folosit spada — gest tranșant, la propriu! — și în felul acesta el „a ocolit prevestirea oracolului, ori a îndeplinit-o“.

Puține analogii, sau poate niciuna, pe lume, pot aspira la perfecțiune. E de vină simetria pe care nici natura, nici arta nu o realizează pe de-a-ntregul. Ne înduim o asemenea analogie, doar parțial corectă, între epusul gordian al celui mai mare cucertor din istorie și demersul modest al criticului literar. Să vedem în ce măsură unele oclm acțiuni pot fi analoge.

Mai întîi o lucrare literară aduce instructivă ca nodurile lui Gordius; ea este o consecință de sensuri și de semne, ce urmează a fi înțelese nu într-odată ci prin „dezlegarea“ lor treptată. O carte care, prin similitudine, ar aminti doar — să zicem — fularul înmodat la gîtul unui copil, nu merită, practic, atenție. Nu ne gîndim, Doamne ferite, la înfășurarea noită a exprimării ce s-ar putea deduce din ideea de nod, ci la faptul că literatura nu este exprimare, pur și simplu, ci sugesție, transfigurare, imagine, punct de incidentă al unor li-mbi de forță, „nod“ de înțelesuri. Vulgarizînd puțin, vom spune că plăcerea cititorului, ca și a criticului, este aceea de a dezlega seriile de noduri ce-l solicită, operațe pe care scriitorul de valoare o pregătete din timp.

Criticul, dornic să înțeleagă și să explice și altora, cum sint făcute nodurile și ce spun ele, se desfișoară între cei doi termeni. Nimic nu trebuie să împiedeze asupra acestei relații. Pe tînărul rege nu-l ajută nimeni, nu-l sfătuește nimeni. Dar în jurul său e un cerc anxios de priuri; nădejdi și disperări a-tîrnă de gestul său. La fel, am putea zice, în jurul criticului ce înfruntă opera e un cerc ideal de cititori, dornici să-l vadă dezlegînd sensurile și arta operei, sau — în cazul absenței acestora — respingînd-o.

Relația nu e atit de complicată, cum s-ar părea. Alexandru și jugul, criticul și opera totul se desfișoară între cei doi termeni. Nimic nu trebuie să împiedeze asupra acestei relații. Pe tînărul rege nu-l ajută nimeni, nu-l sfătuește nimeni. Dar în jurul său e un cerc anxios de priuri; nădejdi și disperări a-tîrnă de gestul său. La fel, am putea zice, în jurul criticului ce înfruntă opera e un cerc ideal de cititori, dornici să-l vadă dezlegînd sensurile și arta operei, sau — în cazul absenței acestora — respingînd-o.

Gama mișcărilor criticului, nu încapă îndoială, este mult mai mare. Nu există doar dezlegarea nodului și despicarea lui. Sint opere imperfecte dar merituose, asupra cărora spada nu cade drept în mijloc, ucigător, ci devine bisturiu ce extirpază rădăile bolnave. Neîndim nici ei infailibil, se poate întîmpla să taie pînă la brînciar cărți de valoare și să eruje, parțial, scorburi moarte de mult. Timpul are puterea de a învia pe cei uciși și de acoperi cu pămîntul uitării pe cei cruțați — sau prețuți — din eroare.

Dar, cum spuneam, analogiile au puține șanse de exactitate. Din toată pilda nodului gordian, sint de păstrat în memorie cele două mișcări fundamentale ale lui Alexandru: mai întîi — apropierea de obiect și stăruința de a-l dezlega, iar, în al doilea rînd — îndălțarea hotărîtă a spadei.

Teodor MAZILU

Ilie CONSTANTIN

I-am povestit într-o zi fabula cu Arhimede. Era o zi urâtă, de mirare în aprilie, cu vânt nemilos grăbind mașini și oameni. Mă înversunase toată ziua lucrarea și ea venise seara să mă ia de la bibliotecă. Vremea urâtă, faptul că nu-mi reușea dracu știe ce la lucrare, m-au făcut patetic în ura mea verbală, și asta într-un mod fals. Vreau să spun că mohoreala mea, stupidă, nervozitatea pricinuită de lucrare, de faptul că simțeam nelămurit că mă depășește ceva, ceva este dincolo de înțelegerea mea imediată, aveam nevoie de o rampă de descărcare pentru a mă liniști. Și m-am înversunat împotriva lui Arhimede și a cercului. Acum mă gândesc că ura mea împotriva cercului ar fi putut fi un mod fals de, cum să-i zic, intelectualizare. Ura mea ar fi putut fi abstractă, rece, demonstrativă, dar n-a fost, și mă mir; abstractă în sensul că, om trecut oarecum prin cultură, m-aș fi revoltat principal față de noțiunea de cerc și, implicit, în ce privește noțiunile restrictive, uniformizatoare, închise. E curios că, deși nu aveam un motiv concret personal — deși nu direct legat de cerc — să mă revolt, ca să-mi câștig liniștea, atunci nu i-am permis ei să aibă unul. Ii apăra sentimental, fără argumente, prin simple afirmații, dar oricum, mie mi-a convenit să intru într-o discuție oarecare, oricare ar fi fost. În sfârșit: patima mea era puțin falsă, făcută, nu în sensul că în cursul discuției m-aș fi înflăcărat voit, actoricește, nu, ci în ceea ce privește punctul de plecare. În schimb, pe ea n-am putut-o bănui de artificialitate; și tocmai pentru asta m-a mirat înflăcărea ei, jocul nu exista decît pentru mine, în accepția lui pură; dacă era joc, pentru ea era un joc grav, ca realitatea. La dracu cu toate cercurile astea stupide, cred că am strigat, teatral, în seara aia cu vînt și atunci ea a plîns a doua oară, de cînd o știam, un plîns liniștit, ca pentru a-și apăra un lucru de care fusese intim legată, și cineva i-l distrusese, un bun al ei. De plînsul cînd a plecat Cristof mi-am amintit atunci, diferit de acesta, cumva, făcut, — spun asta deși cred că nu e așa, că Iarina n-a vrut să-i demonstreze neapărat lui Cristof că suferă ea; sigur că intenția ei n-a fost ca să plece Cristof cu dovada imbatăbilă a iubirii ei; oricum, privit de la distanță, cum o fac eu acum, actele ei din ziua plecării lui Cristof mi s-au părut, totuși, cumva pe de lături, tocmai — iară — cred, din intenția de a face totul așa cum credea că i-ar placea lui Cristof. Știu, sînt rău, și nu-mi placește la nimic, bătrîne Arhimede, dar cercul?

Era la începutul anului cinci, pe șase sau șapte, cînd a venit Cristof. Bronzat frumos, cu fața lui lată și negricioasă, toată zimber, m-a întrerupt din lectura unei cărți, ca să-mi povestească vreo două ore despre vacanță. Abia după asta m-a întrebat, poate mirat că nu zic nimic. Dar tu ce-ai făcut, bătrîne? Nimic deosebit, și așa era, mă plimbam un pic prin țară, în rest... nu-mi făcea nici o plăcere să-i povestesc fleacurile mele, după aventurile lui. Observ că sînt malițios, dar adevărul e că nu-l învidiam pe Cristof, dar, dacă el e un vorbitor înăscut, eu sînt un taciturn patentat. În sfârșit. Bătrîne, o să te duc să vezi cea mai frumoasă față din facultate, ce zici de chestia asta, lasă, Cristof, zău, n-am nici un chef. S-a intristat, ne văzusem abia de trei ore și eu... V-aș stîngheri, și apoi ce faci dacă mă îndrăgostesc? S-a uitat la mine și a început să ridă în hohote, ca să se oprească brusc. Hai, hai, nu glumi cu asta, îmbracă-te. M-am ridicat șovăind, să-mi feresc capul de perna pe care o trimisese spre mine. Cristof, cu chestia asta împuști doi iepuri de-odată... Cum? Păi fata o să vadă ce prieten deștept ai tu, și prietenul tău deștept o să vadă pe ce ai pus mîna. Chiar crezi asta? Imi făceam nodul la cravată și i-am gresit. Ei bravo, ziceam și eu, da uite că lucrurile așa se brodesc. Gata? Gata, și ai ieșit, afară era o ameteală de galben, o sfîșiere de frunze-n copaci, și-mi părea rău că i-am vorbit așa lui Cristof, mai ales că într-o zi ca aia puteam să mă îndrăgostesc.

Ne-am dus în grădina botanică, Cristof avea niște gusturi fisticții, și pe drum mi-a povestit cum a cunoscut-o, și celelalte. Cînd ne-a făcut cunoștință și ea a zis Iarina, ni s-au întîlnit ochii și ea s-a înroșit puțin. Imi venea să exclam: Dar noi ne cunoaștem, domnule, însă a lăsat pleoapele în jos, care gest putea însemna orice, chiar și taci, și n-am zis nimic. Nici acum nu-mi dau seama de ce. Seara, tirziu, cînd a venit Cristof, am vrut să-i spun, dar m-am răzgîndit; să-i spun ea dacă vrea. Complicitatea asta inutilă, într-un fel înșelătoare, nu-mi plăcea.

Teșisem cam nervos de la un curs, cu nervozitatea infatuată a omului care a trecut de douăzeci de ani și a cîntă niște cărți; tineretea și cărțile dîndu-ți dreptul să-l faci înecat pe profesorul cu voce stragulată, de loc strălucitor, care nu este altceva decît o tolbă de citate pe care le aruncă spre uly fetelor din prima bancă, din cinci în cinci minute. Nervozitatea pe mine mă descojește, vreau să zic să-mi înlătură crusta de timiditate și mă face agresiv. M-am dus la barul automat, că mi era sete, și acolo o fată nu mai termina, moșterea nu știu ce. Hai, domnule, mai să repet... ce tot faci acolo, am mormăit, și s-a întors spre mine speriată, înroșindu-se. Eu, eu... să vedeți... și a vrut să plece, dar am luat-o de mîna, stîni să-ți arăt cum stă chestiunea. Am introdus fisa în aparat și apoi i-am întins paharul cu o plecăciune, poftiți domnule, a zîmbit ușor, abia descrețindu-și buzele, și a sorbit citronada cu înghițituri mici, uitîndu-se la mine cu coada ochiului, a zis Multumesc, plecînd. M-am uitat după ea și-mi venea să fluier, dar aveam paharul la buze. Cînd am ieșit, de la cursuri era în stradă, am privit-o și a zîmbit, același zîmbet subtil, fragil, abia schițat. Ce aștepti aici domnule, hai să mă-nînci, și pînă la cantină ne-am dus pe jos, mai mult tîcînd. Sigur că intenția mea nu era de loc s-o agăț, nici nu mă gândisem la asta, dar, mergînd alături, m-am surprins privînd-o. Era cu cîțiva centimetri mai scundă decît mine însă, nu știu de ce, aveam impresia că e mai înaltă; poate din cauza fragilității ei. În orice caz, i-am luat tava cu mîncare, dar am plecat imediat, fără să-i spun nimic, nici măcar n-am întrebat-o cum o cheamă. Dar o aveam în gînd. N-am căutat-o în zilele urmă-

Ilustrație de FLORIN PUCA

un alt regretabil

toare și pe șase sau șapte a venit Cristof, și mi-a povestit ce fată formidabilă a agățat el, și mi-a arătat-o, și era ea, și o chema Iarina.

Mi-a fost foarte greu cu Cristof. În fiecare zi imi povestea ce fac ei și eram nevoit să zic și eu cîte ceva. Într-un moment nu i-am mai putut suporta limbușia, Lasă-mă, domnule, cu balivernele tale, ce mă priveșc pe mine, înțeleg, ești fericit, o iubești, Iarina e... și m-am oprit rușinat, mi-a fost scribă de mine, el mă privea uimit, neînțelegînd. M-am ferit să o întîlnesc pe Iarina, degeaba cumpăra Cristof trei bilete la cite-un spectacol, reușeam să mă eschivez, dar nu așa de perfect ca el să nu observe că nu e ceva în regulă. De altfel, nici nu știu dacă o iubeam atunci, mai degrabă cred că nu. O salutam grăbit cînd o întîlneam, neîndu-î răgaz să-mi vorbească. Pe urmă a venit porcăria cu boala lui Cristof, prin martie, am impresia, imediat după examenele finale. Eram surșit într-o seară, după ultimul examen, într-o cameră, mai mulți colegi, și vorbeam, Cristof era în formă, nu da voie nimănui să se desfășoare, voia să aibă ultimul cuvînt, iar noi, aștia lălii, generosi la finele unei etape pe care nu o plîngeam încă, care nu era încă amintire utilizabilă la un spirit, acceptam. Cristof, cred, bănuia, perioada — lui strălucitoare putea să aibă însă un sfîrșit mai puțin brutal. Observ că evenimentele alea sînt foarte departe de mine, acum, așa, ca o boare perfidă și dure-roasă, însă nu groznică — suportabilă, ca o tăietură cu cuțitul, superficială în fondul ei. Ar trebui să mă revolt, dar nu; nu pentru că n-aș avea puterea s-o fac, aș ride, — chiar dacă fals, chiar dacă risul meu ar fi un rinjet — de mi-ar spune cineva asta, ci pentru că tensiunea existentă atunci s-a degradat, nu, pur și simplu s-a transformat în altceva, în zilele de după război, cînd cauți să-ți obligești oricum rînille, riscînd astfel să nu se închidă în timp și să recidiveze. De aceea, trenul ăla aiurea...

Cristof s-a oprit din perorație ducîndu-și mîna la piept, doar un moment, și a continuat la fel de bine dispus. Cînd și-a dus a doua oară mîna la piept, ne-a spus că-l săgetează o durere dulce, chiar așa a spus, dulce, nouă ne-a venit să ridem, cîțiva chiar au izbucnit în hohote subiri, admirative, i-au băi, ce se spune, nu poate fi ceva rău. N-a vrut să se ducă la medic, doar cînd durerile nu mai slăbeau s-a dus, și... a venit cu o boală timpită, contagioasă, cu un nume pe care-l găsea frumos, de o sonoritate în stare să trezească dorința de a-l roști, și într-adevăr era. M-a obligat să mă duc și eu la consult; m-am bucurat că n-am nimic, imi fusese o frică ne bună. Nu găseam nimic rău atunci în faptul că mă BUCURAM, că nu sînt bolnav; egoismul era mai presus de voința mea și, chiar dacă mă uram, BUCURIA pentru sănătatea mea nu se putea dizolva în mîhnirea pentru boala lui Cristof. Sigur că-mi părea rău, dar n-am putut să nu mă gândesc la Iarina. Am fost dobitoc, o știam, dar faptul nu stătea în voința mea, zadarnic încercam să-l liniștesc pe Cristof și, astfel, să mă liniștesc pe mine; zadarnic mă blestemam pentru gîndurile mele urite, ele existau în ciuda mea și a voinței mele de a le îndepărta. Cristof ridea, după asta. NU MAI AVEA CE FACE, era dreptul lui, însă mie nu mi-a plăcut; credeam că el mă învidiază pentru că eu nu... și, pentru ca el să răspundă gîndurilor mele cu aceeași monedă, voiam să cred că mă urăște pentru sănătatea

mea. Aflaseră toți, și toți li adresau cuvinte de îmbărbătare; n-am vrut să fiu și eu la fel, dar gîndul că el mă putea suspecta de altceva mă zgîndărit. Și totuși nu i-am spus, lasă domnule, să vezi că nu e grav, te faci tu bine, și nici nu m-am enervat pe porcii de doctori, care... S-ar putea ca el să fi așteptat cuvinte ca acestea de la mine și, mai tirziu, cînd A FLAT, să se fi gîndit tocmai aici, să mă suspecteze, abia atunci, de fătărnicie, ori ceva asemănător. Și poate că fătărnicia nu stă absolut obligatoriu în vorbe, ci și în lipsa lor, chiar a celor de conveniență, care nu spun nimic, dar pot ascunde ceva, o necesitate reală. Normal că l-am condus la gară, era și Iarina, dar și aici cuvintele imi lipseau. Nu puteam fi patetic, nu voiam să fiu patetic, era îndeajuns Iarina, dar la întoarcere aș fi vrut să-i spun ceva, orice, cu toate că eram preocupat mai mult de mine. Mi-am dat seama că o iubesc și trebuia să o ascund, cine mai avea nevoie de disponibilitățile mele. Nu știu dacă eram trist pentru Cristof, pentru Iarina sau

pentru mine, dar nu m-am putut opri să gîndesc că tristețea e a mea, pornește din mine, și m-am îngrozit. Cristof deja dispăruse ori, în orice caz, nu mai avea mult, îl simțeam departe, iar prezența Iarinei pe trotuarul ud, călcînd nesigură, m-a iritat. Simțeam o durere dulce, cum ar fi zis Cristof, o durere care aproape că-l expulza, dar nu și pe Iarina. Și imi era frică.

Cristof a plecat pe la începutul lui aprilie și la citeva zile am plecat și eu, nu puteam sta acolo. Zadarnic: Iarina era în gîndul meu, nu uzurpa locul nimănui, am căutat să mă amăgesc. Lui Cristof i-am scris, dar m-am poticnit în cuvinte, n-aveam ce să-i spun, așa că scrisoarea a fost o însurire de conveniență, nălățită, din care speram să mă ghicească, după ce m-am reintors, m-am mutat în alt loc din camera în care în fiecare moment imi amintea de Cristof și m-am înversunat ca niciodată asupra lucrării, am vrut să lucrez în așa fel ca nimic altceva să nu-mi tulbure gîndurile. Am impresia că aproape reușisem cînd am fost obligat să mă duc la o nunță, nunta unei kolege; am încercat să mă eschivez, vedeți, lucrarea... dar ceiați m-au luat cu forța, ce, noi, n-avem, i-au zis, domnule, dar toată seara n-am avut nici un chef. Am vrut să plec pe la zece, nu m-au lăsat. Pe la unsprezece a venit Iarina și mi-a părut rău că n-am trecut peste stăruințele celorlalți. Era îmbrăcată într-o rochie roșie, discret decoltată, și părul, mult, strîns într-un coc înalt. Am observat toate acestea fiindcă nu voiam să mă uit la chipul ei. În cele din urmă n-am mai rezistat, am privit-o pe furis, era la fel, doar că obrazul ei se subțiasse. Dar înainte de asta: s-a apropiat de colțul în care eram noi, cei pe care-i cunoștea, și-a dus două degete la

ca așteptam cu frică mare, imi simțeam mușchii burții vibrînd. Cînd m-am auzit strigat știam că trebuie să fug, să nu mă uit înapoi, să fug doar, să fug nebușeste, ori eu n-am fugit, pentru că picioarele refuzau, voința nu le putea pune în mișcare, aici voința n-a mai contat, era vorba de altceva, de un altceva pentru care m-aș fi urit, dacă chestia asta se poate realiza așa, prin simplă comandă, obligatoriu, domnule, trebuie să-ți fie scribă de tine, altfel... Altfel.

M-am întors, Iarina venea împleticindu-se, în urma ei, la vreo treizeci de metri, alerga chebosul, cu fermite, Iarina a ajuns lîngă mine și am prins-o de braț, chebosul s-a apropiat și a făcut ochii mari, era cu mine a spus alb, nu-ți permit, o prietena mea, hai domnule pleacă, am spus, fără să-mi iau ochii de la Iarina, care se aprîjinea cu tot corpul arzînd de mine, n-am nici un chef să-ți explic, dumneata probabil vrei să te bați, și a scos pieptul în afară, nu, am spus, crede-mă că n-am nici un chef, dar dacă vrei... și am vrut s-o îndepărtez pe Iarina, fără să reușesc. M-a tras de mîna, am plecat, mi-a părut rău pentru chebos, cred că era un ins care merita să ne batem. Iarina se mișca greu, cu ochii închiși, am mers mult fără să schimbăm un cuvînt, cînd a deschis ochii a spus tu pe cine iubești, pe tine, am zis, și a început să vomite cu ochii holbați, am găsit din întîmplare o cișmea și apoi am dus-o la mine. După ce am culcat-o am ieșit în stradă, începuse să plouă, să plouă mărunț, liniștor, și m-am plimbat toată noaptea. La ziua, cînd m-am întors, stătea rezemată de perete, pe pat, era caraghioasă în pijamaua cu minceile prea lungi, ei, domnule, ce facem, și m-am apropiat de ea, i-am luat mîinile între ale mele, și-a ascuns fața în umărul meu și a început să plîngă încheșor, lacrimile ei mi se prelingeau pe piept, le simțeam fierbințele.

THEODOR ANTON

pe hipodrom

buze și a șoptit Helo, pușiorilor; dar lucrurile acestea n-o priveau de loc, pentru ele era nevoie de o fărîmă de vulgaritate, pe care Iarina nu și-o putea confecționa. Am știut imediat că o beață sau că, în orice caz, a băut, pentru a putea veni acolo. S-a dansat apoi mult timp, aproape toți dansau, eu mi-am găsit un partener de pahar, care-mi povestea despre nunta lui, superbă, domne, ce lumini, a gîrno, și muzica, oho, niste dăia negricioși, cîntă acum la televizor, talente mari, domne, p-ormă mireasa, adică nevastă-mea, ce ochi avea și ce piele, ca abanosul, domne, Iarina, după fiecare dans, venea la masă și bea, se uita la mine, o simțeam, dar m-am prefăcut că ascult povestea cu nunta superbă, domne. S-au așezat la mese apoi, ai noștri erau vreo nouă, Iarina era chiar în fata mea, îi sufla în obraji unul chebos, ea ridea și dădea din cap amăgît, o blondă de lîngă mine își întrebă mereu partenerul Tu pe cine iubești, hai mărturisește pisiciuții tale nu fi rău, și m-am ridicat în picioare, ei puteau crede că intenționez să mă plecat cînd dansau ei, că voiam, adică, să observe plecarea mea. Și i-am drăcut. Afară sufla un vînt slab, se simțea în aer un miros de muguri crăpînd, ori voiam eu să fie așa. Am inspirat adînc, ca pentru o cursă lungă, dar n-am întins pașii, acum știu

A urmat un timp de nebulie, lucrarea mea stagna, rare erau zilele cînd puteam să stau mai mult de trei ore în bibliotecă. Iarina imi umplea ființa la modul absolut, nu aveam gînd pentru nimic altceva și ea era lîngă mine mereu, o flăcără tremurătoare. După un timp, însă, pe la începutul lui aprilie, a fost povestea stupidă cu cercul, cînd am simțit că nu e ceva în ordine. Aș fi vrut să mă înșel, atît de mult aș fi vrut, bănuiam însă că nebulia noastră nu poate dura o mulțime, n-avea cum să dureze, prezența ei a iubire de septembrie, prin disperare. Am fost apoi la un film al unui franțuz, în care o femeie încerca să intre într-o noaptea în casă, cu amintirile celui-lalt proaspete, obsedată. Cînd a început filmul, Iarina stă cu capul sprînjit de umărul meu, liniștită, ca apoi să se îndepărteze brusc, tresărînd din tot trupul. La sfîrșit nu mi-a mai căutat mîna, ca altădată, ci a ieșit grăbită afară, fără să mă privească. Mi-a părut atunci de-a dreptul stupid filmul franțuzului, imi venea să rid, viața mea se petrece ca în filme. n-am ris, n-am putut ride. A fost prima dată, după douăzeci și șase de zile — o știu precis, le-am numărat cu prezentimentul perpetuu că nebulia noastră nu poate fi veșnică — cînd Iarina n-a mai urcat la mine. Sigur că nu i-am zis nimic, voiam să cred că nu e grav, să mă înșel, să mă presimțirea sfîrșitului m-a făcut să-mi cumpăr o sticlă de votcă. Am încercat s-o beau acasă, metodic, mi-am însemnat cu un creion pe sticlă înghițiturile, trebuia să beau vreo douăsprezece guri, dar după a cincea deja mi se făcuse rău; cu toate acestea am continuat să beau și dimineața m-am trezit într-un miros puternic, urit, persistent, degeaba am deschis fereastra. Și frica.

Cristof mi-a spus că totul e o mare porcărie și că o să vină să-și termine lucrarea, întrucît e mult mai bine: doctorii știau sînt niște colcați, cu excepția doamnei Stela. Prea bine, doamnă Stela, am mormăit atunci, prea bine, și m-am dus la Iarina. Era liniștită, mă miram cum pot să fiu așa: ca în preajma unui eveniment pe care nu-l poți împiedica, a călîr desfurare deinde mai mult de altul decît de tine și al cărui final poate fi, în egală măsură, favorabil sau nu. Sigur că puteam să-mi explic chestia cu cercul, apoi și p-aș cu filmul, sigur că puteam să le consider în termeni de etichetă INCIDENTE REGRETABILE, ce expresie!

Iarina era acasă, mi-o făcut, gravă, un semn cu mina, și a coborît. Ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, și-a strecurat brațul sub al meu, cald. Ne-am plimbat cîțiva timp, tîcînd, n-am întrebat-o nimic, o simțeam a devenind, dar nici atunci nu era totul clar, așa ca o apă puțin adîncă, în care pietrele de pe fund se vad fără nici un efort. Am trecut pe lîngă hipodrom, un așii mare anunța o cursă cu obstacole, și am intrat. Cursă începuse, nu era prea multă lume, dar n-am stat jos, ci în picioare, aproape de arenă. Primii concurenți pe care i-am văzut au trecut ușor peste obstacole, ceea ce mai putea conta era timpul, dar asta nu ne interesa pe noi. Apoi a venit o femeie pe un cal sarg nervos, jucîndu-și mușchii în lumina înserării. Femeia îl stăpînea greu, primul obstacol chiar, uor am impresia, că l-a doborît, dar pe următoarele le-a luat foarte bine, cu nonsalanță. Urma ultima probă, groapa cu apă, și calul s-a cabrat, femeia l-a lovit cu cravașa, iar cînd calul s-a oprit la vîrcin metru de apă, Iarina a dat un mic tipăt și s-a strîns în mine. Femeia l-a lovit cu pîntenii, l-a întors s-a îndepărțat vreo zece metri și a încercat iar să treacă. Iarina stătea zgribulită, cuprinsă cred de o spaimă mare, răsufla greu, ca după o alergătură. Calul n-a sărit a doua oară, dar a treia oară a făcut-o cu o ușurință vizibilă și atunci Iarina a respirat ușurat, îndepărțîndu-se de mine. Cînd femeia cu calul sarg lesea din așii în aplauzele spectatorilor, calul a nechezat scurt, s-a ridicat în două picioare și a căzut, cu femeia sub el, atunci am plecat. M-am gîndit că Iarina dorise din toate puterile ei ca femeia cu calul sarg să sară groapa cu apă, actele ei dovedeau aceasta. Poate că doar dorința ei l-a făcut pe cal să sară, o dorință plătită, cine știe, cu viața calului. Un alt incident regretabil.

A doua zi l-am spus de Cristof, e-o să vină. Să mergi să-l întîmpini la gară, mi-a zis, vine mine, și acum totul era clar, mai clar decît străburile ei fierbinți și disperate din noaptea aia, de dinaintea venirii lui Cristof. Tu pe cine iubești, m-a întrebat dimineața, pe tine domnule, am zis fără nici un chef, și a zîmbit printre lacrimi. Am urmărit-o de la geam cum merge, cu brațele strînse la piept că era vînt și răcoare.

Puțin mai tirziu m-am dus la gară. Se încălzise deja, lumina se așeza subtil și tremurătoare pe oameni grăbiți și mașini. Aș fi vrut atunci să fiu într-un tren vechi, harducăit, cu vagoane zdrăngănd alurea, fără nici un ritm, și să știu că acolo unde voi coborî o fată într-un mantou galben, de un galben stîns și odihnitor, se va plimba imaterial pe peron, așteptînd. Și eu o voi întreba, mormănd abia deslușit, ce faci aici, domnule, ca-lească a tras la scară, poftiți, fata în mantoul de un galben stîns și odihnitor se va înroși bilbilind, eu, vedeți, fi, într-un gest de superbie inegalabilă, voi...

GABRIEL GEORGESCU

Întoarcerea nerisipitorului

Nu pot ajunge-n capătul de drum
tăiat de lama nopții,
m-ascund în zori printre lemei,
gonitul ochilor de prunci
și vin la tine, mamă,
în pragul casei
în galul cînd se-neacă
în cîntac cocoi!

să iau oprta-mi umbră de
la tine și numele să-mi caut
sub praguri de ferestre.

Veghe

Nu, tată, totul e pustiu
în curtea unde crezi că joacă
zeii. Din valea morții
luna m-a lătrat.
Nu mă primești, dar
las în temelia casei
neliniștea de vise adunată-n

pumni, m-ascund în ochiul
pasărei de noapte
vegînd la ora cînd
se spînzură blestemul
de limba ciinelui turbat

Limba de clopot

M-am prins de gîtul lunii
pendulă stînd deasupra
casei, umbra
păzînd neobositul cal
în lața iesiei ochilor mlatri

și am să bat în clopotul
ascuns în vinăta orbită
a flintinii.

Neprihănit-mi scutec

A căzut soarele-n flintinile
cimpiei fără cumpănă.
Alerg pe nechezatul calului
oprit în oase lîngă crucea
înălșurată-n lăcără
comorii negăsite,
treacîndu-mi printre brațe
cître sud
cocorî cu nopțile pe aripi.

V-au fîntit pereții între
oalme și ascultați
cum causerile bat
în zidurile casei —
Nu, n-am să intru-acum
cînd liniștea o rugînit
în balamale — vî bat în ușă
cu el de lemn neblestat
de el să prîndești scutecu-mi
neprihănit, să-l spele
ploile de stela cînd
se va sparge luna în salcîmi.

Minutele vindute

E-n-cînsă curtea de mirare —
ard stîlpii casei în minutele
vindute. Tu imi așezi,
sub nucul blestemat
în cercuri, nelegănatul
scriin și jucăriile
lără coplărate.

Sub ele, mamă, las tot
drumul meu cu capătul
ascuns în ghem.

Spre ape

M-am turizat din țarcul nopții
pe paarta unde iese
luna, de trupul zilei
palmele frigîndu-mi

S-am lînt zîcnirea șarpelui
de sub călcîiul casei,
din pielea lui făcîndu-mi
arc, pe cal
să plec la vîntoarea
apelor ce vin.

Zeul orb

La ulucile nopții am legat
cail unde vin însetații
cu țorțele-n mină, rugă
s-oducă zeului orb
sorbind din gălețile dimineții.

La ulucile nopții cail
s-au stîns în palcoave —
oprește, tată, însetații
care m-aleargă
spre templul zeului orb.

EMIL CIURARU

Se duc triste

Se duc triste căruțele șatrei
îndurînd strigățul păsării
și-al copililor
care-și joacă, în bani,
bucuria,
nestînd c-o vor pierde.
Înainte de-a părăsi marginea
începușă să creadă că-i al
lor.

Bulibașa, chest general lără
dunghă roșie,

cu grîlă-năcimir,
își rotește privirea
la spitele roșilor
și spre cerul lîmens,
vînd să alle unde
îi poartă stelele
Sus, în lacrima nopții,
Dumnezeu palcovește cail.
Pe care șatra i-a jupuit ierl.

CONSTANȚA BUZEA

SONETE

Hrănim schimbarea darului

Amar și dulce simte cerul gurii.
Sila și pofta răstignesc balanța.
Ne înținem poate numai cu speranța
Că sint firești purtările naturii.

Pretextul goliciunii e o haină.
Ore se sparg, sar crabii pe nisipuri.
Același timp, vinat în mii de chipuri.
Mila de sine — crima cea de taină.

Trăim efectul. Cauza-i întoarsă
Din drum, și ne mirăm de filmul sorții.
Cu guri chinuitoare, noaptea, morții

Geniul lor, cald asupra noastră varsă.
Cu piine, crudă într-o crustă arsă,
Hrănim schimbarea darului în tarsă.

Ca și cind capul...

Acest zbor, primăvara lui, ca primul,
Ca și cind capul, își vede trupul,
Face-mprejur utilul vid de scrupul,
Lucind etern ridicolul, subtilul.
Al zilei și al nopții pol sint gemeni.
Un inger și plingind durerii scapă;
Că numai umbra lui morminte sapă.
Să ne gândim păstrind un calm
asemeni.

Schimba ușor tot răul tău în bine
Cândădul tulg cu sulțelul în sine,
Decit teroarea, masca mea de boală,

De lirica ta aș fi cu mult mai pală.
Din presimțita umilire nici-un
Simț trist al meu nu mai atinge vicul.

GRETE TARTLER

Argintind

Mă plec în sunetul Apelor Vii
trupul să-l spal de negră țărână —
și nu se mai vede adincul și nici

marginea lui. Ci ca un zugrav,
aștern întru valuri o lungă poveste
despre un slint de minuni făcător,
cu umbra scrisă pe umbrele-aceste;
cind să sfîrșesc icoana visată
sfîntul mai face-o minune, și iar
se schimbă chipul său dintr-o dată;
Doamne, nu mai sfîrșesc argintind
lumul cuvintelor sale cărunte,
și lingă țărîm inorogii se bat
și înmulțescă din frunte la frunte
icoana ce muntelui o au turat,

Deochi de sunet

Căldor de verde-n verde
în balanță se va pierde,
mugurii și-a rețezat
întru sunete de aur
trupul și s-a despicat,
pe tășurii luminate;
dintre trestii, l-o răpus
cu fier negru de catole
cavalierul nesupus;
sunet, trupul ce-a rămas;
sunet, inima de lingă
umbra vechiului său glas;
căldor de verde-n verde,
zugrăvit în bob de griu —
singlele i se oprise
în poltră pină la briu.

GEORGE ALBOIU

Dacă tu singur în lumină

Tu cel pe moarte mingie trupul femeli
și pe pămînt ca florile te vei înălța
cum numai în Mai strălucete neantul
dar tu cel pe moarte singur te mingii ...

Ce astru îți soarbe fericit cenușa
de nu vrei să renaști o Pasăre Phönix.
Cimpile toate cerul le aduni
și înaltă va fi Cimpia Eternă.

Treceau pe drumuri grele de sulțete nestinse
pierdute caravane, dar tu rătăcitorule,
de ce le-ai întrebat
de unde vin și unde se duc,
ori nu știai că vor rămîne mute ?

Tu cel ce prea tîrziu adevărit ai fost
de buzele inerte ale nopții
cum mai poți cere pentru ea îndurare
dacă tu singur în lumină te mingii ?

Și nu mai știu

Și trece noaptea peste vii
și ziua peste morți,
tu singuraticule știl
cum în acest amurg —
mai laș decit orice amurg
ești tras la sorți.
Ce-ai vrea să lii,
încremenit să stai un veac
printre cei vii
ori vrei să umbli
fără știit printre cei morți ?
Dar iată pină să vorbesc
sînt aruncate zarurile,
sînt slobozite valurile
între ceres și pămîntesc.
Și iată lăraș și țărîna mea
sînt tras la sorți
și nu mai știu
de este zi, de este noaptea
dacă sînt morți, dacă sînt vii
și nu mai știu în jurul meu
care sînt vii, care sînt morți
și nu știu dacă mi s-a dat
acestea toate să le știu.

Tristul edict

Scrind mă înfrățesc cu morții
deși nici unul nu e vrednic să-l ador
— pe cine nu mă crede, o, destinule,
tîrște-l pin-la țărîmuri
și-acolo-n veci
cu fruntea-n valurile mării ține-l...

Tu atunci te ridici mai goală ca fecioara-liră
carnea ție-e în pămînt, ochii în aer
și cu palma rază îmi astupi vorbirea :

„Scrind mă înfrățesc cu morții
împotriva celor care mor
dar tulburii îmi tremură mințile
ca părerile de rău ale zeilor”.

VALENTINA HARGHEL

se joacă vîntul cu fulgii

Doamna V. a pășit în virtul picloarelor peste parchetul neacoperit, apoi peste covor și s-a ghemuit în colțul canapelei, adunându-și picioarele sub ea. Halatul alb cu dungi albastre îi scoperă genunchii.

Ninge cu fulgi mari, liniștiți.
Doamna V. privește cum ninge. Nu se gîndește la nimic altceva decit să ninge. Din cînd în cînd își fixează privirea pe cite un fulg și privirea-i coboară o dată cu fulgul pînă în dreptul pervazului. Fulgii cad paralel, se distanțează, sint gata să se atîngă, se ridică, coboară.

Doamna V. e cuprinsă de topeală. Nu se gîndește la nimic altceva decit să ninge.

Cad fulgii din ce în ce mai mari. Par lipiți între ei, cad vertical. Nu se mai zărește nimic altceva decit puzderia de fulgi căzînd. O perdea albă ce de aiur alunecă și doamna V. are senzația că perdeaua coboară mai jos de drum, mai jos de trotuar. Clădirea din fața geamului, cu cornisa ovală, aproape rotundă, mai mare decit în realitate, chioscul de ziare, castanii — par suspendați, gata să coboare undeva în adînc.

Ninge din ce în ce mai abundent.

Doamna V. privește ninsorea în ansamblu. E cuprinsă de o senzație stranie. Ninge cum a mai nins o dată. Cînd? Într-o iarnă la B. Și de atunci nu a nins? A nins, dar nu ca acum. Imaginea ninsorii de atunci coboară în dreptul celei reale și doamna V. pășește în botoșei maron. Botoșei au în față fermoar. Pășește peste stratul gros de zăpadă, peste care nu a pășit nimeni de cînd a început să ningă. Ea, Sever, Lenus și Paul, traversează pădurea. Cade. Cine? Paul. Rid cu toții. Paul zace pe zăpadă, cu brațele desfăcute, neclintit. Rid. Ninge ca acum. Mergeam cite doi, căutînd drumul. Nu vedeam nimic altceva decit zăpada care cădea. Nu se vedeau unii pe alții. Unul pe celălalt, căci mergeam cite doi. Își spuneau pe nume cu

glas tare și rideau. Instinctiv își domoleau neliniștea. Mergeam printre copaci căutînd drumul ce ducea spre vila „Păltiniș”. N-au mai văzut nici copacii. Îi căutau ca în beznă. Brazi la tot pasul, abia se zăreau. Infricșoșii exclamau „Ce frumos!” Instinctiv își domoleau teama. Mergeam cite doi. Căutau drumul ce ducea spre vilă. Cîți ani de atunci? Șapte. Nu, opt. Doamna V. numără pe degete. Opt. Și de atunci nu a nins? A nins, dar nu ca acum. Avea în picioare botoșei maron și botoșei aveau în față fermoar. Umezeala a pătruns în interior și-și simțea picioarele reci. I era frig la picioare și fața îi ardea. Mergeau doi cite doi. Se strigau pe nume.

Au ieșit din pădure toți patru. Mergeau spre vila „Păltiniș”. Se insera. Au mers și a doua zi dar nu a mai nins. Și apoi?

— Sever, cum se cheamă comuna în care se află Lenus?

Nici un răspuns. În camera alăturată. Sever citește.

N-o fi auzit.

Ninge.

Doamna V. stă culcată cu fața spre fereastră.

Nu urmărește fulgurile. E obsedată de un gînd. Cum se cheamă comuna în care... undeva în Maramureș. Dar comuna cum se cheamă? Lenus le-a scris acum un an ori doi. Cîți ani? De ce nu i-au răspuns?

A fost primul lor concediu petrecut la B., iarna. Concediul ei și al lui Sever. Parcă nu au fost ei. Ba da. A fost ea, doamna V., sotul ei, Sever, Lenus și Paul.

Sever a apărut în pragul ușii.

— Unde-i cămașa stînjenie?

— Stînjenie?

— Am adus-o din G...

Doamna V. privește dincolo de geamul îndiamantat.

— Sever, îți amintești iarna aceea la Borsc?

— Unde-i cămașa?

Doamna V. tresare. Privirea îi freacă de nedumerire, vorbește din buze.

— Noi nu am adus din G. nici o cămașă stînjenie.

— Ba da. Ai dat-o lui Dan.

— Dan e nepotul tău.

— N-are importanță. Ai dat-o.

Doamna V. se scoală brusc. Pășește în virtul picioarelor. Deschide sifonierul. Trage de jos o valiză. O deschide. Ia repezeală. Începe să scoatească printre lucruri, Sever e numai ochi. Doamna V. a răvășit pînă la fund. Și din nou:

— Ai văzut? Nici pomeneală de cămașă stînjenie.

— Ai dat-o lui Dan.

— N-am dat nimic.

Doamna V. răvășește mai departe.

— Uite-o! spune Sever. Întinde mîna și scoate cămașa. E albastră.

— Ziceai că-i stînjenie.

— Asta e!

Ninge.

Doamna V. a rămas din nou singură. Se ghemuiește în colțul canapelei. Își acoperă genunchii cu poala halatului.

Ninge rar. Fulgii zboară în stînga, în dreapta, se ridică, se rotește, zboară vertical, orizontal, coboară.

Se joacă vîntul cu fulgii.

pînă mai poți să rîzi

DEBUT: BARBU NAIDIN

Partea de vest a orașului, cu casele mici, ascunde ca niște moșidețe după gardurile curților, este pusie. Din cînd în cînd zgomete ușoare, nedesluite, crează impresia stranie de gemete venite cine știe de unde. În partea dreaptă, mult mai departe, platurile, cu ridicăturile de pămînt în formă de sanțuri, stau artoșite într-o așteptare dezolantă. Nici un sunet. Doar liniștea statornică parcă de cînd lumea lasă impresia de mișcare prin ploaia rece care cade pe platurii și pe casele devastate de întineric. Noaptea aceasta diformă devine mai apăsătoare și infinită, iar întinderea nevăzută, aproape inexistentă, răsare din adîncuri numai cînd fulgerele cu lumina lor alb-gri o luminează pentru cîteva clipe.

Plouă în continuu și coloana de oameni se îndreaptă spre platurii fără să bănuiască cit de mult s-a apropiat de ele. Numai însoțitorii sint cuprinși de panică. Fug în jurul coloanei, zdrobindu-se fiecare să execute instrucțiunile primite. Cîteodată se aud amenințări la adresa oamenilor din coloană. Apoi liniștea cade peste cei ce mărșăluiesc prin noroi. La perioade scurte se aude o voce stridentă, aruncată ca o amenințare însoțitorilor. Ei se precipită pe lină coloană, se ciocnesc reciproc în goana lor de a executa ordinele, înjură, și peste toate acestea o nemulțumire generală pare să-i fi cuprins pe toți. De aceea vocea stridentă, simțind intenția lor, amenință și îndeamnă să fie mai atenți, să grăbească spre platurii, să nu-i prindă ziua. Se temă atîta de lumină, încît se grăbesc să sfîrșescă totul repede, cit mai repede cu putință, iar în zăpăceala creată uită toți de ploaia și noroiul rece prin care calcă și asta în ciuda faptului că au ajuns la capătul pute-riilor.

— M-am săturat.

— Și eu.

Nu departe de mine cei doi însoțitori discută încet. Nu-i înspăimîntă probabil nici faptul că oamenii din coloană interceptează ce spun, că aceștia, în disperarea lor, s-ar putea să primească cuvintele ca o încurajare capabilă să-i facă mai îndrîjiți.

— Cred că niciodată n-am să mai accept...

Îi aud. Am noroc că sint foarte aproape de ei și caut să mă descurc prin întineric cum pot mai bine, conștientînd astfel să fiu martor la destăinuirea unor oameni pe care nu-i cunosc. Bănuiesc că merită osteneala să mă apropiu. De unde merg le văd numai siluetele cum se mișcă încet, decupîndu-se parcă din beznă inertă; e o imagine ireală, de ceva întimplat numai într-un vis sumbru sau poate că e produsul subconștientului meu destul de încercat care în anumite momente scapă unei cenzurii severe. Mă încercăz un sentiment de regret dar și unul de împăcare cu mine însumi, fiind sigur că nu voi împărtași soarta celor din coloană că, în definitiv, în situația îngrățată din această noapte, rămîn un ziarist care ia parte...

Aud meru zgometul colectiv făcut de mersul lor inconștient prin noroiul din mijlocul drumului. Se mișcă cufundați în propriile lor ființe și nu fac nici-un efort să pătrundă întineric, poate resemnați că dincolo de ei n-ar mai găsi nimic. E rece, prea rece pentru niște oameni a căror îmbrăcăminte sumară devine, acum cînd este udă, un adevărat sloi de gheață. Merg de atîta timp și nu știu cine e în dreapta, cine e în cealaltă parte, care e în față și care vine în spate, iar neputința de a comunica e înlocuită involuntar doar prin lovirea mînilor abandonate întinericului din jur.

Atenția mea se îndreaptă către însoțitorii ale căror gînduri prind să se contopească din ce în ce mai mult, dezvăluindu-mi, fără să bănuiască, adîncimea sufletelor lor.

— Oricum am lua-o, răspunde celălalt, e o afacere cretină și noi trebuia să ne vedem de treabă.

Se lasă din nou liniștea. E un fel de a spune, deoarece oamenii din coloană frămîntă noroiul provocînd un clipocit sec, continuu și enervant. În liniștea care m-a cuprins treptat, poate determinată și de apropierea platurilor, mă întreb în ce stare sufletească se găsesc ceilalți, cit de mult i-a dilatat suferința și cam ce gîndesc în aceste ultime clipe? În zadar. La urma-urmelor sint sigur numai de gîndurile și senzațiile mele. Îmi vine să mă întorc, să las dracului finalul. Mi-ajunge la cit am participat dintr-o curiozitate căreia, acum, nu-i mai găsesc niciun argument așa cum reușisem s-o fac la început.

— Îți spun eu: va merge repede! Vor pica toți ca trăznii de fulger.

— Cred și eu. Sint doar sătui...

Încerc să mă apropiu, fiindcă unele cuvinte îmi scapă. Trec pe lingă mine fără să le prind sensul. Negreșit, dau atenție celor doi însoțitori al căror curaj îi fac să comenteze încet toată „chestia cretină”, cum o numesc, fără să bănuiască că discuția o simt ca un veritabil rechizitoriu, la care subscriu cu toată inima, cu toată ființa obosită de aceste stupide noroaie, de ploaia rece, de întreaga afacere devenită agasantă și insuportabilă.

Se pare că începe. Conducătorul strigă cit poate însoțitorilor de coloană:

— Luați-vă locurile... Supravegheați oamenii...

La capătul platurilor, oprii coloana!

Nu mai e nimic de făcut. Disting fețele citorva oamenilor. Să mă fi înșelat această clipă de tensiune? Nu. E mai multă lumină aici sus. Oamenii stau cu minile atîrnînd ca niște zdrențe pe lingă corpurile lor înghețate. Au fost așezați într-un singur rînd, cu spatele la noi. Unii se țîn de mină. Cit de strîns oare? E o învălmășeală de nedescris. Mașinile s-au oprit aproape de noi. Le auzim uruitul liniștit. Din ele privesc oameni. Nu știu cine sint și cred că nu mă interesează. Însoțitorii au ridicat puștile și așteaptă comanda. Este o așteptare chinuitoare. Toată lumea așteaptă comanda. Luminile farurilor se îndreaptă către cei care stau înaintea noastră și înaltea plutonului. Acum înțeleg. Înțeleg de ce e necesară lumina. Sint că nu mai rezist. Ceva în mine se schimbă fără voia mea și mă torturează gîndul că n-am să rezist unui șoc puternic. Mă uit înainte.

Îi văd în picioare, cu hainele pline de noroi, decolorate și mai mult de lumina farurilor. Nimeni nu mai are curaj să se miște. Și totuși, în această liniște sint cum îmi țiuie urechile. Aș duce minile să le apăs, însă n-am curaj. Am senzația durerii așa de amplificată ca și cînd eu aș fi în locul lor. Mă cutremur. Fac un pas să mă convîng că într-adevăr sint aici și nu acolo. Nu mai văd nimic împrejurul meu, pentru că lumina e concentrată asupra celor care stau cu spatele la noi. Clipele acestea sint pline de așteptare; o așteptare care te înecă, te sugrumă și te zdrobește fără putință de rezistență.

Un fior necunoscut îi cuprinde pe toți. Așteaptă cu picioarele ude, înțepenite în noroiul devenit translucid în lumina slabă. Așteptăm și noi. Dintr-o dată, la acest ceremonial tăcut, se aude un sunet nedeslășit, apoi un fel de bolboroseală, devenind, încetul cu încetul, clar pentru toată lumea că unul din coloană ridea. A fost alt de neașteptat încît însoțitorii intrară din nou în panică. Cițiva injurară, fugind fără să mă aștepte comanda la cel care ridea.

— Dom'le căpitan, ala'nebnit!

Dar omul ride în continuare și fără să țînă seama că fug atîția după el, merge dezechilibrat prin noroi.

— Trațe sergent! Unde-l lași să se ducă?

Apoi cineva țipă. Cel din coloană începură să fugă. O fugă disperată. Cînd se auziră bubuiturile, se pare că gloanțele îi loviră în plin. Unii căzură imediat. Alții se încapățînară să reziste, se ridicară, fugiră ciătînindu-se... apoi din nou o rafală, și încă una, pînă cînd bubuiturile sparseră noaptea și dispărură în ea. Trupurile oamenilor căzură incovaliate în noroi. Un însoțitor își cuprinse capul în palme. Cineva îi luă pușca. Ceilalți, fără să vorbească, părăsiră platurile îmbrăcați în negura de afară.

Zumzetul înăbușit al motoarelor se mai auzi un timp, apoi încetă și el. Rămăsea singură, noaptea părea că vorbește, că numai ea face zgomet și pînă la urmă scufundă totul într-o liniște surdă, făcîndu-i să dispară.

Veni lingă mine omul al cărui glas strident îl auzisem de atîtea ori.

— Cum țî s-a părut?

Mă cuprinsese de după umeri, îmi întinse o țigară iar la flacăra unui chibrit constataj că oboseala își pusese semnele și pe fața lui. Și fără să-mi aștepte răspunsul continuă:

— Nu-mi plac interviurile în momentul filmării-lor, de aceea trebuie să mă ierți că te-am purtat atîta. Cred, că acest episod al filmului... Și nu-l mai auzii. Eram fericit că nimic nu fusese adevărat.

Ilustrații de FLORIN PUCA

GORUN MANOLESCU

Mai știi Yvonne de razele de fin?

Din nou în orașelul stins în iarbă
vitei de abur — boturii de cajs
prin corzi de bacarale mă întrebă
de ce sulfarea umedă-am ucis?
ou scos capite moi dintre pahare
— mă sună insistent la telefon
din mijlocul noianului în care
înțepă acul cercurii pe platon —

Dulapul o trosnit încet — motanul
cînd lenș s-o întins pe aripi dus
— plutesc în băi de-arămată cu toptanul
irozii verzi cu poalele în sus —
și orologii moi în trolii de ore
învîng concentric timpu-ncremenit
— irozii verzi învîrtejiți în hore I —
cu ei de mină iarăși ai venit

Îngenușiați roșim un Tatăl nostru
— mai ști Yvonne de razele de fin
cînd ne jucam pe seară popa-prostu
cum întoreau atunci rîzînd pe sin? —

Recensie

Acoperiți cu pălăria moale de fetru
vom descompune violetul din spectru ...

★
Să intrăm — prin ecranul deschis —
cînd pămînt pe lereastră în vis...
Un pas, încă unul pe raze de reflector
— am părăsit alcovul din dormitor —
s-au închis, s-au deschis fosfoarele în spate
lilele cărji — Ne privește sparte
ochiuri de vitralii — Curgă încetul
spațiul despletit — Altabetul
din nou să-l învîmă, Alis, vrei
să învîmă să sărim șatronul din trei în trei?

★
Prin spațiile vagi pornite-n recensie
să rămînem, așa, în suspensie...

★
Alis, lată mică cu ochi de strigoi
dă-mi mina să plutim puri și goi!
Alis, copilă cu ochii de spectru
ne-am pierdut în pălăria moale de fetru...

FILM Să ne facem nouă chip cioplit?

De fenomenul *divismului*, atât de propriu filmului, mai ales al celui hollywoodian, se ocupă și Ecaterina Oproiu în cartea sa *Un idol pentru fiecare* (Editura Meridiane, 1970), atât de călduros primită de cititori — dovadă, între altele, că publicul e interesat nu numai de vizionarea peliculelor ci și de texte teoretice despre cinematograful. Lucrarea inteligentă comentatoare (de o inteligență aproape iritantă, pentru unii) vine în continuarea unei cărți mai vechi, apărută în aceeași editură și de care am avut prilejul să ne ocupăm, semnată de D. I. Suchianu: *Vedetele de altădată*.

Ecaterina Oproiu posedă una din cele mai plăcute fraze scrise dintre cite pot fi întâlnite în presa noastră. Nerv, sensibilitate, pasiune a convingerii dar și o notă de detașare superioară (ori chiar de pură tristețe, căci nici-o altă înțelepciune ca urmărirea gloriilor de celoid nu îngăduie o mai directă apreciere asupra vitezei cu care trăim), iată noatele caracteristice distinselor autoare. La toate acestea, o impresionantă informație în materie de filmologie și cine știe câte mii de kilometri vizionați.

„Un idol pentru fiecare”, cu capitolele ei scurte, sfichiutoare și incitante, cu acel verb ușor de recunoscut al Ecaterinei Oproiu, este o pledoarie pro și contra fenomenului cercetat: „Scopul acestei modeste cărți nu a fost să acopere cu smoolă lucrurile starului. Nu vrem să spunem: nu credeți în mituri! Credeți în anti-mituri! Nu duce la nimic bun să combați un fanatism printr-un alt fanatism (...) Probabil că fiecare mileniu își va avea vedetele lui și nu-i exclus ca vedetele unui anumit an, care va veni când ființele noastre vor călători dezagregate prin cosmos, sub formă de lapoviță și rouă, nu-i exclus, spun, ca vedetele unei asemenea epoci să fie un ordinator mai precoce decât Mozart și mai inteligent decât Einstein sau pur și simplu o femeie, compusă de vre-un alt Huxley, într-o altă

epubetă, o superbă femeie mai feminină decât Bardot, mai misterioasă decât Garbo, mai pătimasă decât Gardner.

Nu l'Vraja din jurul ecranului nu trebuie risipită. Dar stelele trebuie desfășate de mituri. Candoarea trebuie ferită de deșertăciune. Romanismul nu mai trebuie hrănit cu himeră”.

În planul cel mai general, Ecaterina Oproiu dorește o mai dreaptă înscrisere a filmului în tabloul mare al culturii. Cinematograful ce produce doar „conserve de vise” și-a încheiat rolul, într-o lume tot mai conștientă de realitate.

E tentant să citezi mult dintr-un volum scris cu atita farmec stilistic. Renunțăm s-o facem, trimițându-i pe cititori la lucrarea însăși. Și le atragem atenția, până la a se apuca de lectură, să deguste explicațiile la fotografiile, în care e rezumată, concentrată, o parte din verva rară a Ecaterinei Oproiu. Iată mostre la întâmplare: despre Sfântul — Roger Moore: „Viclenia lui Aramis, forța lui Porthos, bravada lui Athos. Un mușchetar al epocii astrale și a băuturilor de pepsi-cola”. Despre Emma Peel — Diana Rigg: „E Făt-Frumosul matriarhatului. E o Afrodită altoită pe un Socrate, conectat la o rădăcină de gladiator”.

I. C.

MUZICA

Un succes

Vestea emiterii la Paris a unui disc cuprinzând lucrări de muzică românească de cea mai mare actualitate, a fost de natură să umple de bucurie pe toți cei ce simt creșterea valorică a producției noastre muzicale și regretă că nivelul ridicat nu este direct proporțional cu rezonanța acestei producții printre melomani. Discul de care vorbim, cuprinde cinci piese datorate lui Vieru, Niculescu, Miștereanu, Mitrea-Celarianu și Olah.

Asupra „Formațiilor” de Ștefan Niculescu și a lucrărilor „Museum Music” a lui Anatol Vieru ne vom opri mai puțin întrucât au fost prezentate la București și comentate atunci, competent și inspirat. Vom remarca totuși la Niculescu „baza originală electro-acustică a muzicii sale” cum ne spune în ireproșabila prezentare de pe coperta discului recent dispărutului Claude Rostand.

În piesa pentru claviș și douăsprezece corzi, Anatol Vieru pornește de la ceea ce se numește „perforarea” unei partituri clasice, adică omiterea intenționată și bine gândită a unor note. Aventura pleacă aici de la primul preludiu al „Clavecinului bine temperat” care se dezagregă sub ochii noștri, fiind parcă invadat de „mode și timp” (Ion Barbu). În spirituala lucrare, nelipsită de o a nume malitios bonomă, gradul de prăbușire a preludiului ne dă măsura timpului și se crează astfel o perfectă curbă emoțională și de interes artistic.

Costin Miștereanu nu a fost, după părerea noastră, favorizat de lucrarea aleasă pentru a-l reprezenta. „Polimorfie 5 x 7” nu credem că este printre cele mai bune alcături ale sale. După cum arată Claude Rostand, se simte influența lui Iohn Cage cu „improvizațiile sale năstrușnice” la care trebuie să adăugăm că și aceste improvizații sînt uneori la Miștereanu mai inventiv găsite iar lucrările poartă (chiar

dacă autorul nu o dorește totdeauna) amprenta unei construcții mai elaborate. Căci încă o dată amintim: orice s-ar spune, muzică bună fără construcție nu există.

Surprinzătoare a fost lucrarea „Seth” de Miștereanu-Celarianu. Acest compozitor, extrem de rar citat, se dovedește a fi un talent „hors de ligne”. Deși calcă pe urmele lui Stockhausen și înrădăcinează piesa cu „Telemusik” sînt evidente, colajul este făcut cu atita simț muzical, cu o atit de acută sensibilitate și stringență constructivă, încît compoziția devine realmente impresionantă. La acestea se adaugă și o notă de umor și, uneori, de tainic hieratism. Miștereanu-Celarianu reușește să depășească, prin calitatea poetică a combinațiilor sale, avatarurile orientării „pop” de esență stockhausen-iană.

Audierea „Tranșlațiilor” lui Tiberiu Olah a însemnat reconfirmarea calităților acestui extrem de original muzician, în același timp profund ancorat în veșnicia, în perenitatea unor principii. Piesa, pentru șaisprezece instrumente de coarde, pe nedrept acuzată de Claude Rostand de post-vebernism, ne face încă o dată dovada virtuților de organizator, de măsurător al impulsului, de creator al unui „suspense” muzical, ale compozitorului. Olah se dovedește din nou un veritabil poet al sunetelor într-o compoziție atit de nespectaculoasă.

Rămîne, în încheiere, să elogiem calitatea înaltă a interpretării „Formației „Ars nova” dirijată de Marius Constant) ca și valoarea acustică a înregistrării și să promitem a reveni la temă atunci cînd vom putea saluta apariția unui întreg catalog cu discuri de muzică românească și avangardă din care să nu lipsescă numele lui Aurel Stroe, Alexandru Hrisanide, Miriam Marde și mulți alții.

Costin CAZABAN

TELEVIZIUNE

Cine ce întreabă (II)

Pînă la urmă posibilitățile televiziunii nu depășesc rolul de cronică. Cu mici excepții, micul ecran este un intermediar. Un intermediar între public și artă, un intermediar între public și tehnică. Am numit doar două domenii. Sunt mult mai multe de enumerat. Dar oricît de inspirată va fi o sinteză T.V. asupra operei lui Eminescu ea nu va avea asupra noastră efectul pe care îl are lectura directă a poeziilor lui Eminescu. Oricît de rafinat va fi montajul T.V. asupra picturii lui Andreescu, el nu va egala ca emoție contactul pe viu cu tablourile lui Andreescu. Nici măcar transmiterea în direct a unui concert sau a unui spectacol de teatru nu va avea puterea de seducție a participării reale. Vreau să spun că în toate cazurile, contaminarea directă de sursa de artă are efecte care nu se pot concura. Televiziunea nu suplîneste arta. Nici cultura n-o suplîneste. Sau n-ar trebui. Nu-mi dau seama cît se pierde pentru domeniul tehnic multumindu-ne numai cu ceea ce aflăm de pe micul ecran, dar cît pierdem în ce privește arta știu. Și mai știu că de la apariția ei în lume televiziunea începe un imens paradox: exact în măsura în care servește informație, exact în aceeași măsură deserveste limitind informația. Dacă s-au făcut anchete în privința aceasta, bănuiesc că numărul celor care folosesc televiziunea ca singură sursă de informație este enorm. Este enorm deci numărul celor care renunță la sursa directă preferind un mediator. Și nu numai pre-

ferindu-l dar absolutizindu-l totodată. Și iată că în loc să exercite un rol de îndrumător, un rol de călăuză specializată, un rol de atragere de atenție asupra culturii și un rol de trimitere fără riscuri la locul primar, televiziunea are toate șansele să vrea să devină ea însăși locul primar, să devină ea însăși cultura. O mare parte a publicului abia așteaptă. Funcționează de multă vreme chiar o mentalitate de public modern: lipsă de timp, cantitatea de oboseală, ritmul solicitării profesionale în condiții de epocă, în specializare etc. O anumite comoditate justificată, instrucția la nivel de fotbal, pare să nu vrea să ia în seamă efortul de stimulare exercitat de televiziune și să prefere substituirea în condițiile acestea, cînd simptomele întrebării sînt epurate și se preferă fraza cu punct, gramatica trebuie să depindă de specialiști. Imi cer scuze pentru această paranteză enormă dar în foarte multe la oameni cu ochelari, mai ales cînd sînt pe micul ecran. Acioi mai mult ca oriunde se cere pază contra diletantismului. Dacă e foarte sigur că profesionalismul omoară arta, și o omoară, la fel de sigur este că lipsa lui omoară mijloacele de mass media, și le omoară. Și în felul acesta se justifică poate pledoaria din articolul precedent și pledoaria din articolul care urmează. Oricît de generos poate părea spațiul săptăminal al unei cronici T.V. el este mic, iată, cînd e vorba de „specialiști”.

Sânziana POP

EXPOZIȚII

Mircea Ștefănescu

La Galeria Apollo din Calea Victoriei, galerie tînră dar de prestigiu și reușind, prin ținuta de pînă acum, o tradiție, sculpturile lui Mircea Ștefănescu se disting din capul locului.

De-a lungul multor ani de cînd tot îi trec pragul atelierului, fiindu-i prieten și admirator al artei sale, Mircea Ștefănescu și-a înscris personalitatea într-o evoluție lentă poate dar cu linii de forță și rezistență deosebite. Astăzi ne găsim în fața unui artist de excepție, stăpîn pe arta sa în sensul unei interiorizări calitative, alegînd cu migală și încăpăținare numai forma reprezentativă, cupabilă de emoție. Delicatețea de suflet, o anumite rezonanță de factură lirică, cu care sculptorul se învecinează în mod categoric, se fac imediat simțite în spațiul unei foarte personale orientări. Prieten bun al materiei, al spiritualității ei ascunse, îl știm pe Mircea Ștefănescu dintotdeauna. Miinile lui au harul și sciteia talentului fără ostentație. Un fel de modestie care e dreptul și semnul de recunoaștere al artistului adevărat.

Trecînd, într-o gamă variată, de la monument și basorelief pînă la lucrarea de mici dimensiuni sculptorul a acumulat un meșteșug în stare să-l conducă direct la esență. Ezităriile, dacă au fost cîndva, s-au transformat în acută conștiință de sine. Mai sigur decît oricînd, artistul știe exact la ce porți să bată. Și, ceea ce este foarte important, nu are prejudecăți. O dovedesc aceste lucrări prezente, de dimensiuni reduse dar trădînd un rafinament cu care eram mai puțin obișnuiți. Am văzut sculptură în ultima vreme cu pretenții, de o robustețe mai mult mimată, greoaie pînă la urmă, mizînd prea mult pe volum. Sculptura lui Mircea Ștefănescu este, privită din acest punct de vedere, exemplară. Nimic forțat, nimic căutat cu orice preț. Intensitatea este conținută.

Am mai vorbit despre hieratismul anghelian, linie de dezvoltare posibilă mai puțin folosită de sculptorii tineri. Există, la Mircea Ștefănescu, vizibilă mai ales la aceste lucrări și oarecum neașteptată pentru cei care nu-l cunosc bine, o înțelegere de substanță a operei lui Anghel, o înrădăcinare de temperament care trebuie exploatate cu bună știință în viitor. Portretele de femei, acele „Domnițe” (deși numai o lucrare se intitulează astfel) prefigurează un astfel de drum cu prisosință. Au o linie atit de fragilă, de proprie unei sfîrșeli atotcuprinzătoare, încît în preajma lor te simți vinovat de brutalitatea materiei din care ești alcătuit.

Dimensiunea monumentală, nestrăină de artist, este rezistentă pe alocuri. Un „Tors de bărbat”, în ciuda staturii mărunte, îți poți închipui ridicat pe un soclu urias. Aceași linie viguros tăiată, eludînd elementele neesențiale, am găsit-o și în cele câteva desene expuse,

demonstrînd încăodată aplicația sculpturii către lucrul bine încheiat. Desene tipice de sculptor.

Opera de artă electrizează. Cu abnegație și devotație făcută, indiferent de concretețea ei propriu zisă, te cucerește prin surprindere. Intrat cîndva în atelierul lui Mircea Ștefănescu, m-am izbit de pereții tapetați de jos pînă sus cu linguri măiestrit înflorate. Atelierul era un fel de Vilă Minovici cu sute de clopote pe dinăuntru. Aceași muzică, de cristal de lemn, același semnal tainic l-am încercat și în sala Apollo, desi furtările le știam.

Grigore HAGIU

Sculpturi de MIRCEA ȘTEFĂNESCU

SPORT

Ninsoare experimentală

Am așteptat cu sufletul la gură zăpada, a nins, de miță și de pomână, trei zile, cu fulgi de nailon, operația albă s-a încheiat, domnișor-paci se gătesc, se măchează. Își pun mustații de chiciură, bărbii de chiciură, cravate de chiciură, doar doar Dumnezei se va îndura să se întoarcă... Degeaba, asta a fost! Cine știe pe unde umbliă, ușurata, ce svo-neste că s-ar ține cu un african, geloasă pe Fata Morgana și că la Casa-Blanca ar fi deschis un cazinou al ei de zăpadă, vulpi polare servesc băuturile, grupier fiind Pinguinul Billy, pungașul) dar, lasă, vine ea acasă, discutăm noi.

Gheață avem, nimic de zis, ne dăm cu patinele, și cine vrea să vadă cum va arăta echipa noastră de hochei în 1978, să facă o plimbare în cartierul Titan, Balta Albă, unde pe lacul de basm dintre blocuri copiii se antrenează cu croșele, nu bețe ca în alți ani, croșe adevărate, cu fente Firșor și preluări magistrale de puc.

Nimeni nu înțelege ce se ascunde aici, ce promisiune, ce meciuri palpitante în categoria A mondială

din martie '78. Lumea trece indifereentă, numai subsemnatul suplînitor nouă, vesnic neluat în seamă, lișițele și pescărușii îi încurajează, hai băieții! — am vorbit cu o lișită, sosise din Suedia, ei, da, a spus, expertă, veți avea elemente, veți juca la Stockholm, veți rupe multe croșe... Să dea Dumnezeu, să ne asculte ruga, câteva cuvinte românești o fi înțelegînd și ei!

Căci, dacă n-au venit anume să-i admire pe copiii din Balta Albă, ce caută pe lac, aloc, între alimentare, troieștiatobuze lișițele sălbătice și pescărușii aroganți, amatori de furtuni din nord. Gheața înaintînd cu tactica ei vicieană, învîluindu-le pe direcții neașteptate și cu o mare-mare risipă de calcul geometric, lișițele s-au văzut obligate la un moment dat să navigheze într-un spațiu extrem de exiguu, de mărimea unui lighean, fără ca interesul lor pen-

tru pasionantele partide de hochei ale Cartierului să dea vreun semn de slăbire. De aceea le și invit din tînd în cînd în apartament și le trază cu ceai, cafele și vischi Căpităan Jack

Ce nu reușese schiorii noștri, învățați cu riguroasa performanței, cu ambiția și toate celelalte, a reușit și reușește meru Panturu și echipajul său. Panturu sîntem noi, cînd ne punem ceva în cap și nu ne lăsăm, cînd ne ținem de treabă cu toată tenacitatea. Panturu a produs dovada, Panturu ne-a arătat că în noi, dorm, fără ceas deșteptător, mulți campioni. Felicitări din inimă și din suflet lui Panturu pentru demonstrația sa strălucită! Pentru modestia, seriozitatea și felul cum și-a explicat victoria în interviul pe care l-a dat. El a vorbit despre su-timi de secundă, în aer cavaleresc dialog cu favoritul german al cursei. Românul Panturu a prețuit timpul și cu un exemplar efort de voință a făcut ca timpul să treacă de por-tea sa.

SUPLINATOR IX

Mazilu și teatrul său

Eminamente incomod, iritant, teatrul lui Mazilu dispune de o percutantă forță de șoc: fenomen de ruptură, de violentă disonanță; cea mai gravă eroare ar fi de a-l receptiv, cum sintem înclinați de la natură să o facem, cu o sensibilitate împovărată de ceea ce știm și ceea ce așteptăm, în virtutea unei cunoașteri prealabile, avidă de a găsi confirmări liniștitoare, fapte de repetiție, care să amine sau să îndalțe nefericirea noastră îngrijorătoare față de nou, tulburarea plină de teamă față de necunoscut.

Ca orice operă esențială nouă, acest teatru trebuie receptat, dacă se poate, cu inima ușoară, cu spiritul senin desprins de așteptări și tensiuni inutile, de obișnuințe și idei formate. Ar fi un moment de suspendare a discursului interior pe care-l confundăm îndobște cu „personalitatea” și-n absența căruiă ne simțim săraci.

Această dispoziție ingenuă și în același timp activă, de o vibrație calmă, dar plină de intensitate, ne face sensibil la iradierile necunoscutului, la neprevăzutul operelor excepționale. Atenția concentrată, dar fără efort, fără silința care, inevitabil, o falsifică, pentru că ne reinstalează în domeniile necunoscutului, atenția liberă de prejudecățile numeroase legate de ceea ce credem a fi, cum se zice, pe gustul nostru, reprezintă condiția aproape elementară, aproape „normală”, dar cât de rar realizată, de înțelegere directă, vizuală. Nici o vibrație cu adevărat nouă nu ne va atinge dacă vom simți vre-o clipă tentația de a raporta la ceea ce știm că ne-a produs în trecut o vibrație asemănătoare. Neînțelegerea de care se lovește literatura lui Mazilu, cele datorate obișnuințelor detractorilor, foarte mândri și siguri de părerea lor, dar și cele oarecum tolerabile, și înduioșătoare prin voința de progres pe care o manifestă, ale partizanilor timizi ori frenetici, se explică, desigur, nu prin voința sau prin cărușă de ordin bibliografic, ci prin ispita curentă de a integra în sistemul cunoscut și verificat al lecturilor anterioare, înafărbil, în felul său, câtă vreme e vorba de a judeca operele trecute, și de a aprecia cu satisfacție încredută ceea ce toată lumea apreciază, și care greșește rar, dar bine, în cazul anume, și numai în acest caz esențial, al noului, al saltului în necunoscut.

Teatrul lui Mazilu este un astfel de salt, la care te decizi sau nu, fără nuanțe intermediare și nici gesturi conștente de natură a spori confuzia, și așa destul de mare, în jurul adevăratului său înțeles. Cine a văzut spectacolul cu Acești nebuni făcându-și (iar mai înainte Prostii sub clar de lună, Tandreje și abjecție, Inundația, Don Juan, moare ca toți ceilalți, Treziți-vă în fiecare dimineață) știe, dacă vrea să știe, că acolo se spun lucruri care nu s-au spus niciodată, fără nici o asemănare cu cele spuse, fără nici o trimitere complice la ele, care să le dea patina aceea caldă și confortabilă, pentru simțul nostru inert de „ordine” și „cultură”, a lucrurilor, la urma urmei, acceptabile de ce nu... Răsună cuvinte neuzate și scandaloză, nu trebuie să ne ferim să o spunem, pentru simțul comun, veșnic doritor de confirmări, lacom să l se spună mereu doar sub alte forme ceea ce știe și crede că știe bine, odată pentru todeauna, indiferent ce s-ar întâmpla. Există spectatori, există și critici specializați care în loc să vadă un spectacol Mazilu cu ochii lor, îl văd cu ochii orgoliului lor și sint fereste jigniți, personal afectați, de cele ce se aud pe scenă. Nu trebuie consolati, teatrul lui Mazilu chiar pentru aceasta a fost făcut. să ne jignească profund, dureros și necruțător orgoliul, imaginea falsă, de o funebritate noblețe, pe care o avem despre noi înșine. Fără iluzii: nu sintem altfel, iar dacă pe de-ășupra ne simțim și „jigniți”, înclt aproape să nu ne credem urechilor. Lucrurile se simplifică și mai mult. Ceea ce jignește în teatrul lui Mazilu este chiar nouitatea sa. Nouitatea are totdeauna ceva violent incomod și, din acest punct de vedere, este desigur o insultă adusă orgoliului nostru, respectabilității noastre firești, că situația se modifică simțitor, dacă avem puterea de a fi o clipă „liberi”, lipsiți de importanță, de a fi pur și simplu; nu de a ne simți reprezentați de suma mecanică a „particularităților” și „preferințelor” noastre, amestecate cu oarecare grijă spre a da senzația de verosimilitate, iluzia omului „vii”... Dar chiar despre aceasta e vorba, desigur, în linii foarte mari, în piesele lui Mazilu.

Cu unele pierderi de ritm, și câteva momente șoditoare, pe care le trecem cu vederea ca necesități, realizatorii spectacolului de la Municipal, actorii și regizorul (E. Mandric) izbutesc să transmită acest suflu nou, puternic, al prezenței lui Mazilu în teatrul contemporan. Nu-mi închipui că le-a fost ușor: dar iată că traversează cu bine, și nu o dată cu strălucire, o mare experiență. Octavian Cotescu, Gina Patrichi, Rodica Tapalaga, fac față adecvat și străpătrător dificultăților textului, vorbind pe limba acestui text ca și cum alta nici n-ar cunoaște

Lucian RAICU

Himera lui Kafka

bil, pe urmă am înțeles că tragedia se află în conștiință, și că lucrurile, cel mult contribuie la fixarea ei în timp și în spațiu, frica există în cuget, nu în peisaj.

Vom merge totuși să vedem mormintul lui Kafka. Nici un moment nu m-am gândit la flori; abia acum, scriind aceste note, îmi trece prin minte ideea că s-ar fi convenit, sau că ar fi trebuit să mă gândesc măcar să-i pun pe mormint o floare, deși este fals ce spun în clipa aceasta, cind știu, după cele desfășurate, după odissea căutării mormintului și după însuși felul cum l-am zărit, că un asemenea lucru era și nepotrivit și imposibil. Sint scriitorii blestemați care refuză, și după moarte, florile, scriitorii care își arăd manuscrisele și care se despart, în plină fericire, de logodnicele lor iubite...

...Rătăcim din ceas în jurul cimitirului Iudaic nou de la periferia orașului Praga, nou numai fiindcă celălalt, cimitirul muzeu a implinit opt secole, cimitirul lui Kafka datează abia de la sfârșitul veacului trecut, și seamănă cu multe din cimitirele catolice, cel puțin pe dinafară, ziduri înalte de trei metri, o izolare strictă de Instituție ce deține un sector

ÎNSEMNĂRI

capital. Cel vechi, nu, nici nu seamănă a loc de veci, e o recoltă fantastică de pietre strimbe, îngheștate, pe jumătate confundate în pământul dur, petrificat și care nu mai primește de mult morți, sătul de aita moarte concentrată pe metru pătrat, un ghetou al schelelor, o ploaie scurtă de meteoriți căzuți în deordine și printre care se află înfiptă anapoda, cu scrierea stearșă, și piatra sub care doarme tatăl Golemului și ceilalți fi ai rabinului Löv, eretici pliiți din comunitate, călcând alături de credință, ca opticianul Spinoza, toți iluminații magiei medievale, meșterii impuri de pe ulița alchimistilor. Soarele e gata să apună și încă mă rătăcim căutând intrarea cimitirului „nou”, în forma unui dreptunghi cu lungimea de aproape un kilometru și cu lățimea ceva mai mică, dându-i ocol, a treia oară, avem răgazul să-i deducem și forma geometrică („more geometrico”, îmi spun la al doilea ocol); umbilân din poartă în poartă, trei porți pe o parte, trei pe alta, pe laturile lungi și cite una în fațe, trei în spate, toate zăvorțite, bine ferecate, cu lanțuri și lacete mari, de neerezul, în care n-a intrat și nu s-a răid peste tăbia grea, înaltă, ruginită a porții, mai mult ca un element de decor, așa cum în alte locuri de odihnă eternă se văd înșeri plinși, — aici lacete spinzurind de lanțuri, ceva expresionist, ideea unui regizor macabru, Mittel-Europa, în stilul vechilor graficieni germani, reporterii ai Apocalipsului. Ghidul pretinde că a intrat o dată în cimitir pe poarta din față, și a văzut-o deschisă, dar nu-l credem, a fost probabil o iluzie, a fost o înscenare, de care nu și-a dat seama, și, ocolind mereu patrulele lui imens cu ziduri înalte peste care castanii bătrâni își revarsă coroanele lor metalice, spornind înserearea, e și el dispus din ce în ce mai

capitol. Cel vechi, nu, nici nu seamănă a loc de veci, e o recoltă fantastică de pietre strimbe, îngheștate, pe jumătate confundate în pământul dur, petrificat și care nu mai primește de mult morți, sătul de aita moarte concentrată pe metru pătrat, un ghetou al schelelor, o ploaie scurtă de meteoriți căzuți în deordine și printre care se află înfiptă anapoda, cu scrierea stearșă, și piatra sub care doarme tatăl Golemului și ceilalți fi ai rabinului Löv, eretici pliiți din comunitate, călcând alături de credință, ca opticianul Spinoza, toți iluminații magiei medievale, meșterii impuri de pe ulița alchimistilor. Soarele e gata să apună și încă mă rătăcim căutând intrarea cimitirului „nou”, în forma unui dreptunghi cu lungimea de aproape un kilometru și cu lățimea ceva mai mică, dându-i ocol, a treia oară, avem răgazul să-i deducem și forma geometrică („more geometrico”, îmi spun la al doilea ocol); umbilân din poartă în poartă, trei porți pe o parte, trei pe alta, pe laturile lungi și cite una în fațe, trei în spate, toate zăvorțite, bine ferecate, cu lanțuri și lacete mari, de neerezul, în care n-a intrat și nu s-a răid peste tăbia grea, înaltă, ruginită a porții, mai mult ca un element de decor, așa cum în alte locuri de odihnă eternă se văd înșeri plinși, — aici lacete spinzurind de lanțuri, ceva expresionist, ideea unui regizor macabru, Mittel-Europa, în stilul vechilor graficieni germani, reporterii ai Apocalipsului. Ghidul pretinde că a intrat o dată în cimitir pe poarta din față, și a văzut-o deschisă, dar nu-l credem, a fost probabil o iluzie, a fost o înscenare, de care nu și-a dat seama, și, ocolind mereu patrulele lui imens cu ziduri înalte peste care castanii bătrâni își revarsă coroanele lor metalice, spornind înserearea, e și el dispus din ce în ce mai

Poetul PABLO TICINA în memoria scriitorilor tineri ucraineni

Requiem pentru Pablo Ticina

de IVAN DRACI

A apus soarele ochilor de aur ai lui Ticina
El nu știa nimic
dar Ea s-a lăsat în casa lui

Și umbilân în virtul picioarelor
Și adulmea lacomă cârțile
Și chiar și-o pus coasa în colțul odăii
Se auzea scriștului ușor al minerului coasei...
El nu știa nimic

dar Ea îl pîndea sufletul
Sufletul lui delicat țesut din raze de soare
Și jinduindu-și răsuflarea să nu greșească tinta
L-a lovit, între ochi
A apus soarele ochilor de aur ai lui Ticina
El nu știa nimic

și cîntecul îl era ușor ca răsuflarea
Și cîntecul lui ținea dînt-un izvor amar
Și avea iz de miere și de lagure proaspăt
Și acel miros albastru al veacurilor trecute
Cîntecul lui nu suna ca tunetele atomice ale
întinericului

Poetul cînta adinc ca în vremuri străvechi
Cînta cu buzele sure ale lui Boian:
„Au fost oameni păgîni
Ei nu credeau în Dumnezeu
Ci în chipuri cioplite
În balauri fioroși”.

Și mă întrebam, dacă el încă, nu știa,
Sau poate știa, dar nici sieși nu voia să și-o
măturisească

Și mă întrebam:

mult să admită că se înșelase, sau că era vorba de un alt cimitir, sau că era o confuzie la mijloc, și cînd ajungem din nou pe latura pe care se întinde strada Strășnice, pe strada paimei, în bună traducere românească, unde fetele în șorturi albe continuă să joace tenis, înserearea trece spre violet, le vedem doar siluetele, mingiile zboară nevăzute, stăm un minut, le privim, privim jocul acesta gratuit, saturele gratuite de pe cele trei terenuri puse cap la cap de pe strada Strășnice, paralel cu zidul de cărămidă al cimitirului cu castanii săi stufoși și cu porțile mari și grele cu lacete enorme în care nu va intra și nu se va răsuici nici o cheie în vecli veclor. „Au închis mai de vreme”, spune ghidul, ca să ne consoleze, nu mă e nici o șansă, partida de tenis s-a încheiat și fetele se întorc în apa viorie să se bătă în care cineva a mai aruncat un strop de cernelă neagră. Ce-mi vine acum în minte, e povestea scurtă a cărbunarului stînd în casa încălzită, cu nevasta lui și băiatul care zbura prin văzduh cu o găleată goală, să cumpere cărbuni, fiindcă era atât de frig, băiatul care țipa de sus, cerînd cărbuni și nici bătrînul cărbunar și nici nevasta lui nu puteau să-l vadă, pentru că vocea venea de sus, cum nu obișnuia să strige nici un client, „e cineva totuși care strigă”, a spus femeia, „sînt sigură că e cineva”, femeile cred mai ușor tot ce depășește închipuirea. Din toată opera lui Kafka acest mic basm de iarnă, atât de dușios și cu un sfârșit atât de fericit, îmi place cel mai mult.

Înainte de a pleca, vreau să bat o dată cu pumnul în semn de omagiu în poarta din mijloc de pe latura cimitirului paralel cu strada Spaimel. Ceilalți îmi fac semn că e inutil mă apropii totuși de poartă, singur în loc de flori, voi bate o dată cu pumnul. Fac să se miște lacătul gros prins în lanț, mă uit la el ca la un ceas, el scoate chiar un clinchet de masinărie monstruoasă măsurînd în felul ei timpul. Alături, puțin în dreapta, la înălțimea feții mele, înclt nici nu trebuie să mă ridic pe virtul picioarelor, o gaură practică în tăbia de feră a porții, o spărtură brutală ca și cum pe acolo ar fi trecut un proiectil. Orificiul nu e mai larg decît fata mea, de la sprincene la buze. „Jettons un coup d'oeil par hazard!” strig în limba lui Pascal, și fiindcă bătrînul profesor ceh care ne însoțește explică tot ce vedem în franceză, îmi potrivește fața în spîrtura cu zimți tăioși, ca ai unui soare de tinichea, înăuntru, pe aieile cimitirului pustiu, castanii sînt mai deși. Parcă să privi, de la mari adîncimi, printr-un periscop. Văd un 22. Alături un 14. Pietre funerare într-o ordine perfectă de morți care și aici o duc bine. Prive-virea panoramează spre stînga gării prin care mă uit inspectînd coloanele de marmură; apare cifra 21, figura 21, și pe obeliscul alb, singular al din cîmpul vederii mele, cîtesc, FRANZ KAFKA, apuc să citesc acest nume cu un minut înainte de a cădea complet întineric. Mă uit la ceas ca un explora-tor care trebuie să consemneze în jurnal fenomenul. Este ora 18,24, 14 septembrie 1969.

Constantin ŢOIU

(Din volumul de publicistică predat editurii Cartea Românească)

Extrase din DADAGLOB

— note biografice —

La începutul anului 1921, mai multe reviste dadaiste anunțau că în curînd va apărea, sub egida acestei mișcări, o antologie internațională intitulată Dadaglob. Era o idee a lui Tzara care îl frămîta de mai multă vreme. Desigur că o atare lucrare ar fi strîns între copertele ei tot ce a fost manifest și text Dada, cu specificul fiecărui țări. Acest Larousse al dadaismului trebuia să se intituleze Dadaglob, cuvînt inventat de el. Cu dosarul Dadaglobului s-a ocupat cu multă atenție profesorul Michel Sanouillet, președintele Asociației internaționale pentru studiul mișcării Dada și a Suprarealismului, în unul din culetele anuale ale Asociației.

Citind de curînd deliciosul și inenșnosul „Dicționar onomastic” al lui Mircea Horia Simionescu, mi-am amintit de „Notele biografice” — inventate bine-înțeles — de părintele dadaismului, pe care le pregătise pentru Dadaglob rămas în stare de proiect. Cîțivi-le mai jos și vă veți convinge că le beașz esprits se recontrent chiar și după moarte.

★

STIEGLITZ Alfred. Născut la Berlin la 22 ianuarie 1864, cetățean american, părul albu, foarte bogat, mustăță albă, fizionomie înțelegătoare, talie 1,80, față slabă, ochii ocaști. Semne particulare: a avut mulți bani. Singurul american avînd un ideal american. Fost director la Camera Work și 291, cel mai bun fotograf din lume, se cufundă puțin în fotografia sadică.

VARESE Edgar. Născut la Beaune, la 22 ianuarie 1882, talia 1,79 m, părul brun, ochii negri, față ovală, dinți auri. Semne particulare: tip muzician florentin. Compozitor al Robinetului rece și al Inșerului din New-York. Trăiește la New-York, foarte iubit de femeile care nu prea îl cunosc. A cunoscut pe Arthur Cravan, Beethoven, Raphael, O. Kahn, și pe Joseph Cailhauz.

AISEN Maurice. Dr. în chimie, născut în București în 22 ianuarie 1883, greutatea 84 kg, talia 1,68, părul blond, ochii cenușii, față roșie, dinți negri, urechea transdrăfrie, barba albă. Semne particulare: galben. Poartă costume albastre, scie cu cernelă verde, fabrică adevărate diamante violete si are o lubidă cenusie. Director la Trust National Hop Douse Town Bank Ltd.

BUFFET, Marguerite. Născută la Paris în 22 ianuarie 1895, talia 1,42 m, greutatea 52 kg, părul brun și roșu, ochii negri, dinții albi, tenul castaniu, fata ovală. Semne particulare: degete lungi la picioare, face gimnastică ritmică, jaz-band foarte bine, strălucit interpretă a operelor din sala piano, a det semn de curaj la Sala Gavenu (23 martie 1920). Persoană foarte discretă.

BUFFET, Gabrielle. Născută la Paris la 22 ianuarie 1920, talia 1,61 m, greutatea 68 kg, ochi bruni, gură mare, dinți albi, urechi alungate, părul brun, față de sulfă. Semne particulare: seamănă cu un urs. Foarte bună muziciană, elevă a lui Vincent d'Indy, a compus mult în timpul sederii la Berlin și (unele piese) au fost executate la Martiques pe izul de Berre. Acum trăiește în America din cauza descărcării electrice.

G.R.D. (Georges Ribemont-Dessaignes). Născut la... 1886, dadaist categoric ușoară, mărime naturală talia 1,65, părul rărit, ten uzat, dinți albi, față rotundă, fruntea foarte descoperită. Semne particulare: poate mișca din urechi. Are mari merite botanice, ridică o stîncă cu plante alpine, fiice celebrului mamoz care poartă numele său. E un om de vîrstă sa, pamfletar și dramaturg al Mișcării Dada.

PICABIA. Născut la Paris la 22 ianuarie 1878, greutate 78 kg, 1,65 m, nas drept, fata ovală, tenul smead. Semne particulare: dadaist. A studiat la școala șoferilor de automobile la Arte Decorative, pe strada l'Ecole-de-Médicine. A atergat în circuitul Dieppe 1913 și Picardia 1912 pe mașina Peugeot cilindrată la 3 litri și 1/2, a atergat la New-York pe speedway pe mașina Mercer 4 l 1/2. Membru al Racing-Clubului Franței (secțiunea tenis). Fost ciclist. Știe citeva mici dansuri.

TZARA. Născut la Constantinoopol în 22 ianuarie 1903, greutatea 65 kg, nas drept scurt, părul negru, față ovală, frunte descoperită. Semne particulare: 4 urechi. A urmat cursurile de filozofie pură la Universitatea din Sofia, rănit în războiul bulgaro-sirb din 1912, se ocupă cu afaceri de stejar, a publicat 220 de poeme. Paris, primul etaj, prima ușă pe dreapta, a cîștigat de mai multe ori meciul de șah. Talie 1,90 m.

ARP. Născut la Strasburg la 22 ianuarie 1888, greutate 59 kg, nas lung, ten feruginos, părul blond, ochi albaștri, față triunghiulară, păr triunghiular. Semne particulare: triunghiular. A devenit geniu după ce a trecut prin consiliul de revizie, mîncînc boase de rîndincii cu tapioca, 3 copți săndoști.

ARENSBERG. Născut la New-York, în 22 ianuarie 1880, greutatea 67 kg, talie 1,77 m, părul blond, față rotundă, nas miolicu. Semne particulare: seamănă cu Oscar Wilde. A tradus pe Mallarmé în portugheză, a cumpărat tablouri de la Marcel Duchamp, căsătorit cu d-na Arensberg care e foarte muziciană. Nu poate suporta cîmpia, foarte bun jucător de șah, posedă un auto Pierce Arnold. Joca foarte bine șah.

DUCHAMP, Marcel. Născut la Rouen în 22 ianuarie 1885, fu al unei normande și al u-nuia din Auvergne, păr roșcat, gură roșie, greutatea 51 kg, talie 1,74 m. Semne particulare: se dragănește foarte bine, își cîștigă existența la New York din lecții de franceză (ceea ce în America înseamnă: face dragoste). Președinte al Societății anonime, căsătorit de mai multe ori, nu-i place automobilul, foarte bun teoretician la șah, foarte slab în practică.

★

Prezum se vede, fișele de biografii apocripe pe care le pregătise Tristan Tzara priveau nume binecunoscute în anii însierității de Zürich. Dar după primăvara 1921, proiectul Dadaglobului a fost înmormîntat cu discreție, după cum ne informează cercetătorul arhivelor Tzara.

Prezentare și traducere de
Șașa PANĂ

Lautréamont: „Poezii”

(Urmare din pagina a 8-a)

lipsite de sinceritate, dar se luminează una pe alta. Simțurile luminează rațiunea prin aparențe adevărate. Chiar această slujire pe care i-o fac, ele o primesc dela ea. Fiecare își trece rîndul. Fenomenele sufletului împacă simțurile, le întipăresc urme pe care eu nu le chezuiesc a fi supărătoare. Ele nu mint. Ele nu umbli să înșele.

Poezia trebuie făcută de toți. Nu de unul. Sărmanul Huo! Sărmanul Racine? Sărmanul Coppé! Sărmanul Corneille! Sărmanul Boileau! Sărmanul Scarron! Ticur, ticur, și iar ticur. Științele au două extremități care se ating. Cea dintîi e ignoranță în care se află oamenii nascîndu-se. A doua e cea la care ajung marile spirite. Ele au străbătut ceea ce oamenii pot și, găsesc că știu totul, se află iar în aceeași ignoranță de la care porniseră. E o ignoranță savantă, care se cunoaște. Aceia dintre ei care, ieșiți fiind din întîia ignoranță, n-au putut ajunge la cealaltă, au o oarecare șpoelă din această știință suficientă, fac pe atîștătorii. Aceștia nu tulbură lumea, nu judecă despre tot mai rău decît ceilalți. Poporul, destoinic în fațisează mersul unei națiuni. Cei alți, care o respectă, nu sint mai puțin respectați.

Pentru a cunoaște lucrurile, nu trebuie să la cunoști amănuntul. Cum el e mărginit, cunoștințele noastre sint trainice. Dragostea nu se confundă cu poezia. Femeie e la picioarele mele! Spre a descrie cerul nu trebuie să duci acolo lucrurile de pe pămînt. Trebuie să lași pămîntul, lucrurile lui, acolo unde sint, spre a infrumuseța viața cu idealul

său. Să-l tutuiești pe Elohim, să-i vorbești, e o comicărie nelocului el. Chipul cel mai bun în care să-i aduci prinusul recunoștinței tale nu stă în a-i impuia urechile că e puternic, că el a făcut lumea, că sintem niște viermi pe lină mărirea lui. El știe asta mai bine decît noi. Oamenii se pot lipsi de a i-o mai aduce la cunoștință. Chipul cel mai bun în care să-i arăți recunoștința față de el e să ai suferințele omenirii, să legi totul de ea, să o iei de mîna, să te porți ca un frate cu ea. E mai adevărat. Sore a studia ordinea, nu trebuie să studiezi dezordinea. Experiențele științifice, ca tragediile, stantele căute soră-meă, galimatiile bebelor n-au ce căuta aici.

Nu toate legile sint bune de spus. A studia răul, spre a scoate la iveală binele, nu înseamnă a studia răul în el-insuși. Un termen bun fiind dat, voi căuta cauza lui. Pînă acum, s-a descris nenorocirea, sore a înșira graaia, mila.

Eu voi descrie fericirea, spre a inspira contrariile lor. Există o logică pentru poezie. Ea nu e aceeași ca a filozofiei. Filozofii nu sint cît poeții au dreptul să se socotească mai presus decît filozofii.

N-am nevoie să mă gîndesc la ce voi face mai tîrziu. Va trebui să fac ceen ce fac.N-am nevoie să descopăr ce lucruri voi descoperi mai tîrziu. În noua știință, fiecde lucru vine la rîndul său, a-cesta și e exelența. E ceva din ștota poezului la moralisții, filozofi. Poeții ascund un gînditor. Fiecare dintre tagme bănuște pe cealaltă, își desfășoară dărurile în nouăbuzelor care o aproape de cealaltă tagmă. Pîzma celor dintîi se fereste a măturăși că poeții sint mai tari decît ea. Trufia celor din urmă se recunoaște a nu fi în stare să dea

Iautréamont

Luceafărul
15 rue Turenne

Poezii

— fragmente —

Portret imaginar de SALVADOR DALÍ

II

Geniul cheazășește pornire înimii. Omul nu e mai puțin nemuritor decît sufletul. Marile gândiri izvorăsc din rațiune. Fraternitatea nu e un mit. Copiii care se nasc nu cunosc nimic din viață, nici măcar mărțea. În nenorocire prietenii sporesc. Voi care intrați, lăsați orice desperare. Bunătatea, numele tău e om.

Aici sălășluiește înțelepciunea popoarelor. De cite ori l-am cetit pe Shakespeare, mi s-a părut că toi în bucăți creierul unui jaguar. Tmi voi scrie gândurile în rînduială, dintr-o premeditare netulburată.

Dacă ele sînt întemeiate, întia venită va fi urmarea celorlalte. E adevărata rînduială. Ea îmi însemnă ființa prin hățșul caligrafic. As face o mare necinste subiectului meu, dacă nu l-aș dezvolta în rînduială. Vreau să dovedesc că e în stare.

Nu încuviințez rãul. Omul e desăvîrșit. Sufletul nu cade. Progresul există. Binele este ireductibil. Antecîșșii, chinurile venice, religiile sînt roadele indoielii.

Dante, Milton, descriind ipotehic laudele infernale au dovedit că avem de-a face cu hlene de mîndă-întia. Proba e foarte bună. Rezultatu e prost. Lucrările lor nu se cumpără. Omul e un stejar. Natura nu numără alții mai voinici.

Nu trebuie ca universul să se înarmeze spre a-l apăra. O picătură de apă n-ajunge apărării sale. Chiar cînd universul l-ar apăra, el n-ar fi mai prejos decît ceea ce nu-l apăra. Omul știe că domnia lui nu are moarte, că universul are un început. Universul nu știe nimic: el e, cel mult, o trestie gînditoare.

Mi-l închippu pe Elohîm mai curînd rece decît sentimental.

Lubirea unei femei nu e întru nimic deopotrivă cu lubirea omenirii. Nedesăvîrșirea trebuie să fie lepădată. Nimic nu e mai nedesăvîrșit decît egoismul în doi. În timpul vieții, bănuielele, invinurile, jurămintele scrise în pulbere foiesc. Nu mai e iubitul Chimenei; e iubitul Graziellei. Nu mai e Petrarca; e Alfred de Musset. În timpul morții, o bucată de stîncă la marginea mării un lac oarecare, dumberava de la Fontainebleau, ostrovul Ischiei, o odaie de lucru în tovarășia unui corb, o cămară de foc cu un crucifix, un țintirim în care se iscă, la rozele unei luni care pînă la urmă te agasează, ființa iubită, stanțe în care un cîrd de fete al căror nume nu se știe, vin să se plimbe, pe rînd, să arate cit poate autorul, fac să se audă regrete. În amîndou cazurile, demnitatea e de negășit.

Eroarea stă în legenda dureroasă. Inmuriile către Elohîm obișnuiesc vanitatea să nu se gîndească decît la lucrurile pămînteșșii. Aceasta e primejdia imnurilor. Ele desvătă omenirea de a se bizui pe scriitor. Ea îl părăsește. Ea îl numește mistic, pajură, sperjur menirii sale. Tu nu ești porumbița căutată.

Un repetitor de internat ș-ar putea face un bagaj literar, spunînd altmînteri decît ce-au spus poeții acestui secol. El le-ar înlocui afirmațiile prin negații. Pe dos. Dacă e caraohios să ataci primele principii, e și mai caraohios să le aperi împotriva acestor atacuri înseși. Nu le voi apăra.

Somnul e o răsplătă pentru unii, un chin pentru alții. Pentru toți, el e o sanctiune. Dacă morala Cleopatrei ar fi fost mai puțin scurtă, fața pămîntului s-ar fi schimbat. Nasul nu i s-ar fi făcut mai lung.

Înrădurile ascunse sînt cele mai de preț. Că, dacă vād atîtea în istorie, ele îmi plac mai mult. N-au fost chiar atât de ascunse. Ele au fost știate.

Puținul acesta, prin care ele s-au ivit, le sporește meritul. A nu le fi putut ascunde e lucrul cel mai frumos.

Farmecul morții nu există decît pentru viteji. Omul e atât de mare, încît mărșșia lui se arată mai ales în faptul că nu vrea să se știe supus nimicniciei. Un arbore nu se știe mare. A fi mare înseamnă a te știi mare. A fi mare înseamnă a nu voi să te știi nemernic. Mărșșia lui îl biruie nimicniciele. Mărșșia unui rege.

Cînd îmi scriu gîndul, el nu-mi scapă. Acest fapt mă face să-mi amintesc de puterea mea, de care uit în orice clipă. Învăt potrivit cu gîndirea mea înfîntă. Nu tind decît să cunosc contradicția spiritului meu cu neantul.

Înîna omului e o carte de care am învățat să-o pretuiesc. Nu nedesăvîrșit, nu decăzut, omul nu mai e marea taină.

Nu îngădui nimănu, nici chiar lui Elohîm, să se îndoaie de sinceritatea mea. Sîntem liberi a face binele. Judecata este neclintită.

Nu sîntem liberi a face rãul. Omul e birutorul himerelor, înnoirea de miine, armonia după care geme haosul, temelul împăcării. El judecă de toate lucrurile. El nu e un bicisnic. El nu e un vierme. El e păstrătorul adevărului, grămada de certitudine, gloria, nu lepădătura universului. Dacă se înjosește, îl laud. Dacă se laudă, îl laud și mai mult. Îl sfătuesc. El ojuge să înțeleagă că e sora îngurului.

El n-are nimic de neînțeles. Gîndirea nu e mai puțin limpede decît cristallul. O religie ale cărei minciuni se sprijină pe ea, o poate tulbura citeva minute, ca să vorbim de acele urmări care durează mult timp, un osăsinat a opt înși la porțile unei capitale, o va tulbura — fără indoială — pînă la stîrpierea rãului. Gîndirea nu pregetă să-și recapete limpezimea.

Poezia trebuie să aibă ca scop adevărul practic. Ea enunță raporturile care există între primele principii și adevărurile secundare ale vieții. Fiecare lucru rămîne la locul lui. Menirea poeziei este grea. Ea nu se amestecă în evenimentele politice, în felul în care se ocîrmuește un popor, nu pomeneste de perioade istorice, de lovitură de Stat, de regicidii, de intrigi de curte. Ea nu vorbește de luptele pe care omul le dă, prin excepție, cu el-insuși, cu pasiunile lui. Ea descoperă legile care fac să vieze politica teoretică, pacea universală, argumentele împotriva lui Machiavel, cometele de bînaone din care se alcătuesc lucrările lui Proudhon, psihologia umanității. Un poet trebuie să fie mai folositor decît oricare alt cetățean al tribului său. Opera lui e codul diplomatilor, al legislatorilor, al dascălilor tineretului. Sîntem departe de Homerul, de Virgiliu, de Klopstockii, de Camoensii, de imaginațiile deslănuite, de făcătării de ode, de negustorii de epigrame împotriva divinității. Să ne întorcem la Confucius, la Buda, la Socrate, la Isus Hristos, marșșii care străbăteau satele îndurînd foamea!

Trbuie să ținem seama de-aici înainte de rațiune, care nu operează decît asupra facultăților ce tutelează categoria fenomenelor bunătății pure.

Nimic mai firesc decît să citești *Discursul asupra Metodei*, după ce ai citit *Berenice*. Nimic mai puțin firesc decît să citești *Tratatul despre Inducție* al lui Biechy, *Problema rãului* a lui Naville, după ce ai citit *Fruntele de Toamnă*. *Contemplările*. Tranzitia se pierde. Spiritul se revolta împotriva fiarelor vechi, a mistagogiei.

Înîna stă auriată în fața acestor pagini pe care o fantosă le zmgîntă. Aceasta sîntuie o lumină. Ea include cartea. Ea varsă o lacrimă în memoria scriitorilor sălbatici. Poeții contem-

plina și-au bătut joc de inteligența lui. Filozofii nu și-au bătut joc de a lor. Amintirea celor dintii se va stinge. Cei din urmă sînt clasiici.

Racine, Corneille ar fi fost în stare să compună lucrările lui Descartes, ale lui Malebranche, ale lui Bacon. Sufletul celor dintii e unul cu al celor din urmă. Lamartine, Hugo n-ar fi fost în stare să compună.

Tratatul despre Inteligență. Sufletul autorului lui

bate văile, capitalele, ajută gîndul poezilor celor mai avîntați, lasă să se coboare miruri pentru leagăne, cununi pentru tinerețe, credințe în nemurire pentru bătrîni.

Am văzut oamenii ostindu-i pe moralisti întru descoperirea inimii lor, făcînd să se reverse asupra lor binecuvîntarea de sus.

Ei desfășurau meditațiuni cit se poate de întinse, bucurau pe creatorul fericirilor noastre. Ei cinsteau pruncia, bătrînețea, ceea ce e însuflejit ca și ceea ce nu e, aduceau laude femeii, închinau rușinile părțile pe care trupul se sfîșiește a te numi. Firmamentul, căruia îi adevăresc frumusețea, pămîntul, icoana inimii mele, fură invocate de mine spre a-mi arăta un om care să nu se creadă bun. Priveliștea acestui monstru, dacă s-ar fi fost împlinit, nu m-ar fi făcut

nu e adevărat cu ale celor dintii. Informarea l-a făcut să-și piardă însușirile de căpetenie. Lamartine, Hugo, cu toate că superiori lui Taine, n-au, ca el, decît — e dureros a o mărturisii — însușiri de a doua mînă.

Tragediile trezesc mila, groaza, prin datorie. E ceva. E rãu. Nu a chiar atât de rãu ca lirismul modern. Nedeeo lui Legouve prețuiesc mai mult decît întreaga colecție a lucrărilor lui Byron, Copendou, Zaccane, Felix, Gagne, Gaborian, Lardoire, Sardou, Goethe, Ravignan, Charles Digue. Care scriitor dintre voi, mă rog, poate să ridice — Cum? ce sînt scîncetele astea de împotrivi? — greutatea Monologului lui August! Vodevilurile barbare ale lui Hugo nu proclamă datorie. Melodramele lui Racine, ale lui Corneille, romanele lui La Calprenede o proclamă. Lamartine nu-i în stare să compună *Fedra* lui Pradon; Hugo, Venceslas-ul lui Rotrou; Sainte-Beuve, tragediile lui Laharpe sau ale lui Marmontel. Musset e în stare să facă proverbe.

Tragedia e o eroare involuntară, admite luptă, e inițial pas al binelui, nu se va arăta în această lucrare. Ea își păstrează autoritatea al morală. Nu același lucru e cu sofismul, — mai pe urmă gongorismul metafizic al autoparadistilor timpului meu eroico-burlesc.

Obria relicăilor e trufia. E caraohios să-i vorbești lui Elohîm cum au făcut alde lov, Ieremia, David, Solomon, Turqueti. Ruga e un act fals. Chipul cel mai bun de a-i fi pe plac e mijlocit, mai pe măsura puterilor noastre. El stă în a face rãsa noastră fericită. Nu pot fi două chipuri de a-i place lui Elohîm. Ideea binelui e una. Ceea ce e binele în minus fiind-o în plus, îngădui să mi se ogîndească prin pilda maternității. Spre a fi pe placul mamei sale, un fiu nu-i va striga că e înțeleaptă, strălucitoare, că el se va purta în așa fel încît să merițe cele mai multe din laudele sale. El face altfel. În loc să spună el-insuși acestea, el le face a fi gîndite prin faptele sale, să despoie de ceea ce întunecă ce umflă cîinii de Terra-Nova. Nu trebuie amestecată bunătatea lui Elohîm cu trivialitatea. Fiecare pară adevărat.

Familiaritatea naște disprețul; prea-cinstirea naște potrivnicul ei.

Munca acide necumpătarea simțămîntelor. Nici-un om cu judecată nu crede împotriva judecării sale.

Credința e o virtute firească prin care noi primim adevărurile pe care Elohîm ni le dezvăluie prin constință.

Nu cunosc alt har decît acela de a mă fi născut. Un spirit nepărtinitor îl socotește desăvîrșit. Binele e izbînda asupra rãului, tăgăduirea rãului. Dacă se cîntă binele, rãul este îndepărtat prin acest act cuvenit. Nu cînt ce nu trebuie săvîrșit. Cînt ce trebuie săvîrșit. Cînt dîntii nu cuprînde pe cel de-al doilea. Cel de-al doilea îl cuprînde pe cel dintii.

Tineretea ascultă de sfaturile virșei mature. Ea are o încredere nemărginită în ea însăși. Nu cunosc stavila care să depășească peste puterile cugetului omenesc, afară de adevăr.

Maxima n-are nevoie de altă spre a se dovedi. O judecată cere o altă judecată. Maxima e o lege care include o totalitate de judecări. O judecată se întregeste pe măsură ce se apropie de maximă. Devenită maximă, desăvîrșirea ei respinge probele metamorfozei.

Indoiala e un omagiu adus speranței. Nu e un omagiu voit.

Speranța n-ar primi să nu fie decît un omagiu. Rãul se răzvrătește împotriva binelui. El nu poate face mai puțin.

E o dovadă de prietenie a nu vedea sporirea celei a prietenilor noștri. Dragostea nu e fericire.

Dacă n-am avea nici-un cusur, n-am simți că ni-e drag să ne îndreptăm, să lăudăm la alții ceea ce ne lipsește nouă.

Oamenii care s-au hotărît să-și urască semenii nu știu că trebuie să înceapă prin a se urî pe sine.

Oamenii care nu se bat în duel cred că oamenii care se bat în duel de moarte sînt viteji. Cum stau mirșăvile romanului pe vine în vitrine!

Pentru un om care se pierde, cum un altul pentru o piesă de cinci parole, se pare că-al ucide, uneori, a carte.

Lamartine a crezut că prăbușirea unui înger ar fi înălțarea unui Om. El n-a avut dreptate s-o creadă.

Cu privire la ideea: Cit privește să faci rãul a sluji cauza binelui, voi spune că intenția celui dintii e rea.

Un adevăr banal ascunde mai mult geniu decît lucrările lui Dickens, ale lui Gustave Aymard, ale lui Victor Hugo, ale lui Landelle. Cu acestia, un copil, supraviețuind universului, n-ar putea reconstrui sufletul omenesc. Cu cei dintii ar putea-o. Mi-nchippu că nu va fi descoperit mai curînd sau mai tîrziu definiția sofismului.

Cuvintele care exprimă rãul sînt sortite să capete o însemnare de falsitate. Ideile se îmbrăntătesc. Înțelesul cuvintelor ajută la aceasta. Plagiatul e necesar. Progresul îl implică. El strînge de aproape fraza unui autor, se slujește de expresiile lui, șterge o idee falsă, o înlocuiește cu ideea justă.

O maximă, spre a fi bine făcută, nu cere să fie îndreptată. Ea cere să fie dezvoltată. De cum se arată aurora, fetele se duc să-și leagă tandrafire. O adiere de neprihănire stră-

Sint oameni care nu sînt tipuri. Tipurile nu sînt oameni. Nu trebuie să ne lăsăm dominați de accidental.

Judecățile asupra poeziei au mai multă însemnătate decît poezia. Ele sînt filozofia poeziei. Filozofia, astfel înțeleasă, înglobează poezia.

Nu se va putea lipsi de filozofie. Filozofia va putea să se lipsească de poezie.

Racine nu e în stare să-și condenseze tragediile în precepte. O tragedie nu e un precept. Pentru un același spirit, un precept e o acțiune mai inteligentă decît o tragedie.

Puneți o pană de gîșcă în mîna unui moralist care să fie și scriitor de mîna întia. El va fi superior poezilor.

lubirea de dreptate nu e la mai toți oamenii; decît tãria de a îndura nedreptatea.

Ascunde-te, război.

Sentimentele exprimă fericirea, aduc zîmbetul pe buze. Analiza sentimentelor exprimă fericirea, în afara oricărei personalități; aduce zîmbetul pe buze. Cele dintii înalță sufletul, atîrînd de spațiu, da durată, pînă la concepția umanității, privită în ea-însăși, în oamenii ei iluștri! Cea de-a doua înalță sufletul, neatrînd de durată, de spațiu, pînă la conceperea umanității, privită în expresia ei cea mai înaltă, voința! Cele dintii lucrează cu vîșii, cu virtuți; cea din urmă nu lucrează decît cu virtuți.

Sentimentele nu cunosc regula mersului lor. Analiza sentimentelor te învață să o cunosti, spaște vigoarea sentimentelor. Cu cele dintii, totul e incertitudine. Ele sînt expresia fericirii, a nenorocirii, două extreme. Cu cea din urmă, totul e certitudine. Ea e expresia acelei fericiri care reiese, într-o anume clipă, din a ști să te strunești, în mijlocul pasiunilor bune sau rele.

Ea își folosește calmul ca să toarne descrierea acestor pasiuni într-un principiu care străbate paginile: non-existența rãului. Sentimentele plîng cînd le vine, ca și cînd nu le vine. Analiza sentimentelor nu plînge. Ea se bucură de o sensibilitate latentă, care te prînde fără veste, te ridică de- asupra nimicnicilor, te învață să te lipsești de călăuză. Îți întinde o armă de luptă.

Sentimentele, semn de slăbiciune, nu sînt sentimentul! Analiza sentimentului, semn de tãrie, dă naștere celor mai mărtețe sentimente pe care le cunosc. Scriitorul care se lasă înșelat de sentimente nu trebuie să fie pus în rînd cu scriitorul care nu se lasă înșelat nici de sentimente, nici de el-insuși.

Tineretea se dedă la descheri sentimentale. Maturitatea începe să judece fără tulburare. El simte numai, acum gîndește. Tuba senzațiile să-i rătăcească: iată că le dă un cîrmaci. Dacă privesc omenirea ca pe o femeie, nu voi arăta că tineretea ei apune, că se apropie de maturitate.

Spiritul ei se schimbă în sensul cel mai bun. Idealul poeziei sale se va schimba. Tragediile, poemele, elegiile nu vor mai precumăni. Va precumăni răceala maximei! Pe vremea lui Quinault, s-ar fi putut înțelege ceea ce am spus. Grație citora licăririi, risioite, de citiva ani, prin reviste, în-folii, pot și eu-insuși să înțeleg. Genul pe care îl întreprind e tot atit de

Roțiunea, sentimentul, se sfătuesc, se împlinesc. Cine nu cunoaște decît una din cele două, lepădînd pe cealaltă, se lipsește de cite-și-toatele sprijine ce n-au fost hărăzite spre a ne călăuzi. Vauvergues a spus: „Se lipsește de o parte din sprijine”.

Cu toate că fraza lui, a mea se întemeiază pe înființările sufletului în sentiment, rațiune, cea pe care eu aș alege-o la întimplare n-ar fi mai bună decît cealaltă, dacă eu le-aș fi făcut. Una nu poate fi lepădată de mine. Cealaltă a putut fi primită de Vauvergues.

Cînd un premergător folosește la bine un cuvînt care e al rãului, e primejdios ca fraza să dănuie alături de cealaltă. E mai bine să lăsăm cuvîntului însemnarea rãului. Spre a întrebuinta la bine un cuvînt care e al rãului, trebuie să ai dreptul. Cel care folosește la rãu cuvintele care sînt ale binelui, nu-l stăpînește. El nu e crezut.

Nimeni n-ar vrea să se slujească de cravata lui Gerard de Nerval.

Sufletul fiind unul, putem introduce în discurs, sensibilitatea, inteligența, voința, rațiunea, imaginația, memoria.

Petrecusem vreme îndelungă în studiul științelor abstracte. Puținii oameni cu care putem sta de vorbă nu erau făcuți să mă dezguste. Cînd am început studiul omului, am văzut că aceste științe îl sînt firești, că eu leașam mai puțin din starea mea pătrunzînd în a lor, decît ceilalți ignorându-le. Le-am iertat că nu s-au aplecac asupra-le!

Nu crezui să aflu mulți soți în studiul omului. E cel care îi e firesc. M-am înșelat. Omul e studiat de mult mai mult decît geometria.

Ne pierdem viața cu bucurie, numai să nu se vorbească acest fapt.

Pasiunile descresc cu virșta. Lubirea, care nu trebuie așezată printre pasiuni, descresce de-așemeni. Ceea ce pierde dintr-o parte, cîștigă din cealaltă. Ea nu mai e aprigă pentru ținta dorințelor ei, îndreptîndu-se pe sine: împărtășirea e primită. Simțurile nu mai au imboldul lor spre așțierea sexelor cărnii. Lubirea pentru omenie începe în aceste zile, în care omul simte că devine un altar pe care-l împodobesc virtuțile, ține seama de fiice durere ce se reinsufleș, sufletul într-o cută a inimii unde totul pare să ia naștere, simte ceva care nu mai zvinește. Am numit amintirea.

Unii filozofi sînt mai inteligenți decît unii poeți. Soinoza, Malebranche, Aristotel, Platon nu sînt Hegesippe Moreau, Malfilatre, Gilbert, André Chénier.

Foast, Manfred, Konrad sînt tipuri. Nu sînt încă tipuri raționate. Ele au și devenit tipuri agitatorii.

Descrierile sînt o pajște, trei rinocerii, jumătatea unui catafalc. Ele pot fi amintirea, profetia. Ele nu sînt paragraful pe care sînt pe cale să-l știrșesc.

Rînduitorul sufletului nu e rînduitorul unui suflet. Rînduitorul unui suflet e rînduitorul sufletului, cînd aceste feluri de suflete sînt în deaștină de contopie spre a putea spune că un rînduitor nu e o rînduitor decît în închipuirea unui neubun care glumește.

Fenomenul trece. Caut legile.

Portret imaginar de HATIM ELMEKKI

șă mor de uimire; mori și de mai mult. Toate acestea n-au nevoie de comentarii.

Roțiunea, sentimentul, se sfătuesc, se împlinesc. Cine nu cunoaște decît una din cele două, lepădînd pe cealaltă, se lipsește de cite-și-toatele sprijine ce n-au fost hărăzite spre a ne călăuzi. Vauvergues a spus: „Se lipsește de o parte din sprijine”.

Cu toate că fraza lui, a mea se întemeiază pe înființările sufletului în sentiment, rațiune, cea pe care eu aș alege-o la întimplare n-ar fi mai bună decît cealaltă, dacă eu le-aș fi făcut. Una nu poate fi lepădată de mine. Cealaltă a putut fi primită de Vauvergues.

Portret imaginar de VALLOTON

paran și-au bătut joc de inteligența lui. Filozofii nu și-au bătut joc de a lor. Amintirea celor dintii se va stinge. Cei din urmă sînt clasiici.

Racine, Corneille ar fi fost în stare să compună lucrările lui Descartes, ale lui Malebranche, ale lui Bacon. Sufletul celor dintii e unul cu al celor din urmă. Lamartine, Hugo n-ar fi fost în stare să compună.

Tratatul despre Inteligență. Sufletul autorului lui

Portret imaginar de PASTOR

deosebit de genul moralistilor, care nu fac decît să recunoască rãul, fără să arate leacul, pe cit nu e acesta din urmă de melodrame, de orațiunile funebre, de odă, de strofa religioasă.

Nu există aici sentimentul luptei.

Elohîm e făcut după asemnarea omului. Unele lucruri certe sînt tăgăduite. Unele lucruri false sînt netăgăduite. Tăgăduirea e semnul falsității. Netăgăduirea e semnul certitudinii. O filozofie pentru științe există. Nu există una și pentru poezie.

Nu cunosc un moralist care să fie și poet de mîna întia. E ciudat, va spune cineva.

E un lucru înfiorător să simți cum ceea ce ai se trece, și nimeni n-o recunoaște decît cu gîndul de a căuta dacă nu e intr-asta și ceva durabil. Omul e o ființă fără de greșeli. Totul îl arată adevărul.

Nimic nu îl înșeală. Cele două principii ale adevărului, rațiune, simțire, nu numai că nu sînt

În românește de TAȘUA GHEORGHIE

(Continuare în pagina a 7-a)

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMANIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu

Redactori șefi adjuncți

Cezar Baltag, Fănuș Neagu,

Adrian Păunescu

Secretar general de redacție:

Constantin Teiu

REDACȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15

Telefon: 11 51 54: 12 16 10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE:

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘTIINȚII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Pașinator: Nicolae Ion